

! let se koristiti delav-
skega ljudstva. Delav-
ci se opravičeni do
vsega kar proizvajajo.

This paper is devoted
to the interests of the
working class. Work-
ers are entitled to all
what they produce.

PROLETARJAT

Entered as second-class matter, Dec. 8, 1907, at the post office
at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4088 W. 31. Str., Chicago, Ill.

"Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE!

na številko v oklepaju.
ki se nahaja poleg vsa-
kega naslova, prilepiti-
nega spodaj ali
na ovitku. Ako (518)
je številka
tedaj vani s prihodnje
številko našega lista go-
teče naročnika. Prosi-
mo, ponovite je takej.

ŠTEV. (NO.) 517.

SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE

CHICAGO, ILL., DNE 7. AVGUSTA, (AUGUST) 1917.

LETO (VOL.) XII.

Monarhija kaže roge.

RESNICA PRIHAJA NA DAN.

Pravili so nam, da škodujemo delu za osvoboditev Jugoslovanov, ker zahtevamo jugoslovansko federativno republiko. Rekli so nam, da je za republiko še dovolj časa, če le dosežemo zedinjenje Jugoslovanov, ki bodo potem sami lahko odločevali o obliki vlade in si tedaj lahko izberejo republiko, če ne bodo marali monarhije. Dajali so nam modre nauke, da se hiša ne urejuje, dokler ni zgrajena. I. t. d.

Oglašali so se ljudje, ki so trdili, da sploh nihče ni zahteval monarhije, da se nihče ni ogreval za kralja Petra ali Pavla, da gre ves boj za združitev, pa ne za monarhijo, i. t. d.

Vsem tem pridigam nisimo nikoli verjeli, ker smo videli preveč argumentov za povečanje moči Karagjorgjevićeve familije, torej ne za rešitev vprašanja jugoslovanskega ljudstva, ampak za rešitev gotovega dinastičnega vprašanja.

Če ne bi zadostovali vsi argumenti, ki smo jih opazili, imamo sedaj dokaz, da so bile naše trditve popolnoma utemeljene. Ne demokratično, ampak dinastično hočejo rešiti jugoslovansko vprašanje, in sicer tako, da bi moral narod molče sprejeti najvažnejše določbe in da bi bila demokratična izprememba popolnoma nemogoča brez nove krvi.

VLADNO REŠEVANJE.

Nobena vlada, pod katero žive Jugoslovani dandanes, ne more biti poklicana, da rešuje vprašanje Jugoslovanov, živčih doslej pod celim kupom raznih vlad, ne da bi se vsaj dozdevalo, da postopa pristransko. Če bi bila srbska vlada stokrat bolj svobodoljubna in demokratična, nego je, se vendar ogromen del Jugoslovanov ne bi mogel iznebiti sumu, da ravna v prvi vrsti v svojem interesu. Demokratična rešitev takega vprašanja, kakršno je jugoslovansko, je kratkoma nemožna, iz iniciative katerekoli vlade, torej tudi srbske.

Na kakšno pravico se more srbska vlada sklicevati, da rešuje ona to vprašanje s svojega katedra? Ker živi del Jugoslovanov pod njeno oblastjo? Ogromno število Jugoslovanov živi doslej pod habsburško dinastijo; torej bi Avstrija lahko trdila, da je ona najbolj poklicana za rešitev jugoslovanskega vprašanja.

V vsakem slučaju pa bi narod ostal čreda ovac, ki nima druge pravice, kakor slediti koštrumu.

KRFSKA KONFERENCA.

Da se misli na tako nedemokratično reševanje jugoslovanskega vprašanja, je pa sedaj popolnoma dokazano. Zadnji mesec je srbska vlada sklicala na otok Krf konferenco, na kateri je bil zastopan glasoviti londonski odbor, s čimer se hoče napraviti vtisk, da je bilo reprezentirano jugoslovansko ljudstvo.

To je teatralna igra, ki je resni ljudje na noben način ne morejo sprejeti. Londonski odbor nima in ne more imeti tako dalekoosežnega mandata od naroda, da bi sklepal na otoku Krfu tako, kakor je sklepal.

Konferenca se je vršila pod patronažo srbske vlade, ki jo je sklicala. Ta vlada je bila na vsak način glavni faktor na konferenci, in njeni sklepi ne pripuščajo nčbenega dvoma o značaju tega zborovanja in njegovih ciljev.

Sprejeta je bila deklaracija, ki potrjuje vse tisto, kar smo trdili in kar odklanjamo.

KRALJEVINA!

Deklaracija govori tako, kakor da je vse, za čimer gre monarhistična gospoda, že gotova stvar. Pravi se, da bo trimenski narod sestavljal eno državo z 12 milijoni prebivalcev, ki se bo imenovala **Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev**, in enako da bo kraljev naslov **Kralj Srbov, Hrvatov in Slovencev**.

Tako smo torej tam, kjer je vsako zatajevanje nemogoče. Združitev Jugoslovanov se torej nima izvršiti v interesu naroda, temveč v interesu Karagjorgjevićeve dinastije. Deklaracija namreč tudi v tem oziru ne pušča nobenega dvoma, ampak imenjuje že v naprej Karagjorgjeviće za vladajočo familijo nad Srbi, Hrvati in Slovenci.

Ljudje, ki vedno iščejo izhode in ovinkne, bodo morda upozarjali, da določa omenjena deklaracija konstituanto, ustavodajni zbor, na katerem se ljudstvo še vedno lahko izreče za republiko, če jo večina želi.

To pa ni resnično, kajti deklaracija sama zaloputa duri republiku z določbo, da je vsak sklep parlamenta ali pa ustavodajnega zbora šele tedaj veljaven, kadar ga — sankcionira kralj.

Kdo je tako naiven in pričakuje, da bo gošpod kralj sankcioniral sklep, ki ga odstavlja?

Vse fraze, da bo ljudstvo samo lahko odločevalo o formi vlade in o vseh državnih uredbah, je torej ta deklaracija razpršila v dim in nič drugega ne ostaja od vseh prejšnjih lepih fraz, kakor monarhija, katere večna trajnost naj bi bila prepriščena volji dinastije same.

BREZ NARODA.

Pravzaprav smo srbski vladi in krfski konferenci hvaležni, da je naposled razodela resnico in onemogočila vsako zavijanje. Ni ti ne sanja se nam, da bi tej vladi odrekli pravico, da dela v svojem interesu in jih pospešuje, kakor more in zna. To pravico imata tudi gospoda Karl in Sey-

dler, Viljem in Michaelis, Vittorio Emanuele in Ferdinand in Mirko in vsi skupaj. Odločno pa protestiramo, da bi morali narodi smatrati za svoje interese, kar jim predpisujejo katerekoli vlade in da bi morali svoje pravice podvreči zahtevam vlad in dinastij.

Krfski spis lahko imenujemo deklaracijo srbske vlade in nekaterih gospodov iz Londona, ne pa izjavo jugoslovanskega ljudstva. Če ima srbska vlada pravico, da dela v svojem interesu, ima ljudstvo pravico, da dela v svojem.

Tega, kar so sklenili na Krfu, ne more podpisati noben Jugoslovani, ki ima kaj zmisla vsaj za svobodo in demokracijo; in če se razvname zoper te namene boj, ne bo kriv nihče drugi, kakor gospodje na Krfu, ki so mislili, da so narodi šahove figure, s katerimi se je mogoče igrati kakor na deski.

AVTOKRACIJA.

Krfska deklaracija ne postavlja le monarhičnega načela, ampak hoče vpljati pravo avtokracijo. Parlamentarizem in splošna volilna pravica ni nikakršna jez zoper to. V Nemčiji imajo parlament in splošno volilno pravico, pa vendar je prišel ves svet do spoznanja, da se Nemčija avtokratično vlada. Za to ni treba šele cesarjeve pravice, da jmenuje kancelarja po svoji volji. Avtokracija je omogočena, čim je kralju pridržana pravica sankcije, to se pravi, da ne more noben sklep postati veljaven zakon, če ga kralj ne sankcionira.

Že vemo, kaj nam bodo odgovorili. Tudi v demokratični republiki, kakršna je Amerika, ima prezident pravico, da vetira zakon, s katerim se ne strinja. Toda ta argument ne drži.

Pravica veta je ena izmed pomanjkljivosti ameriške demokracije. Iz tega, da je tudi v Zedinjenih državah še marsikaj, kar se ne vjema s pravnimi načeli demokracije, nikakor ne sledi, da morajo Jugoslovani posnemati, kar je drugod slabega. Iz tujih napak se morajo učiti, da se jim čimbolj izognejo.

Pravica veta v Ameriki je povrh tega omejena. Če predsednik odkloni zakon, pa ga potem kongresna zbornica in senat sprejmeta s kvalificirano večino, je predsednikov veto v vodi. Tako je bilo na primer z naseljeniškim zakonom.

Mi tudi v jugoslovanski republiki ne bi nikomur priznavali pravice veta. Eksekutivni organi so zato tukaj, da izvršujejo sklepe ljudskega zastopstva oziroma ljudstva, ki lahko sklepa tudi s splošnim glasovanjem, ne pa da ovirajo ljudsko odločevanje. Še veliko manj pa hrepenimo po kralju, ki bi se s svojo pravico sankcioniranja lahko postavil za popolnega avtokrata.

VERSKO VPRAŠANJE.

V krfski deklaraciji so še nekatere druge točke, s katerimi se na noben način ne strinjamo. Ona priznava enakopravnost treh ver. Rimsko-katoliške, pravoslavne in mohamedanske. To se absolutno ne vjema z našo zahtevo, ki hoče popolno svobodo vesti.

Omenjene tri vere niso edine, ki jih najdemo v jugoslovanskih deželah. Poleg rimskih katoličanov imamo grške katoličane ali unijate. Ali čese more reči, da veljajo zanje enake pravice, kakor za grške katoličane, pogrešamo tukaj vendar žide. Kaj pa se z njimi namerava? Zlasti na Hrvaškem in v Slavoniji ter po Bosni in Hercegovini jih je lepo število; pri tem so še ločeni v sekte, med katerimi igrajo v Bosni takozvani španioli važno vlogo.

Najdže se tudi druge krščanske sekte, na primer unitarci, nazarenci i. t. d.

Ali če bi bile vse našete v krfski deklaraciji, nam to ne zadostuje; vse pravice za posebno našeta veroizpovedanja so privilegiji; kajti kdor je drugega mišljenja, je na podlagi takih ukrepov lahko zapostavljen.

SVOBODA VESTI.

Demokratična zahteva je popolna svoboda vesti, kar že samo na sebi pomeni, da mora biti vsaka cerkev ločena od države, da mora biti država napram vsakemu verskemu ali filozofičnemu nauku nevtralna in da ne sme biti zaradi svojega svetovnega nazora in svoje vesti nihče zastavljan ali na kakršenkoli način oviran.

To je nekaj bistveno drugega, kakor uradno priznanje vseh ver. To pomeni, da vera sploh ni državna, ampak privatna stvar. Če hočejo katoličani imeti cerkve, vzdrževati svoje prošnje in škofije, opravljati svoje obrede, je to njih zadeva. Prav to velja pa tudi za vsako drugo veroizpovedanje, velja pa tudi za ljudi, ki se ne marajo pridružiti nobeni cerkvi.

Skoraj čudna je v tem oziru kratkovidnost srbske vlade, še bolj čudna pa kratkovidnost londonskega odbora.

Ne bomo na tem mestu govorili o ostalih Jugoslovanih, ker bi postalo razmotrivanje preobširno. Toda Slovenci so del Jugoslovanov, in tudi nas hočejo vtakniti v to monarhijo. Ali so londonskemu odboru faktične razmere med nami res tako neznan, da ne morejo gospodje priti do pametnega sklepa?

V stari domovini najdete Slovence rimokatoličane, vnete in mlačne, najdete v Beli Krajini grkokatoličane; nekaj je protestantov; ali poleg vseh teh je v starem kraju lepo število svobodomislecev, monistov, ateistov itd.; procentualno še več jih je v Ameriki, in če se razmere v južni

Evropi zboljšajo, je prav lahko mogoče, da se jih bo mnogo vrnilo domov.

Kaj mislijo gospodje, da bo te Slovence zelo navdušilo, če se jim naslita Jugoslavija s tremi privilegiranimi verami in se s tem njihova enakopravnost postavi v dvom? V naši dobi niso to postanska vprašanja, ampak tako važna, da se ne smejo ne prezirati, ne tako površno reševati, da lahko vstajajo dvomi.

KJE JE AVVTONOMIJA?

Druga reč, ob katero se spotikamo, je izrek, "da se ima problem našega naroda rešiti kot celota". To je očitno razlagati na ta način, da hočejo centralistično urejeno državo.

Kar je v tem oziru londonskemu odboru najbolj očitati, je to, da ni poučil Srbov o pravem razpoloženju in mišljenju med Slovenci in Hrvati. Resnica, ki se ne da na noben način utajiti, je ta, da je med obojimi zelo močan avtonomističen duh, ki se enostavno ne sme prezirati, če se hoče rešiti jugoslovansko vprašanje na zadovoljnost vseh njegovih delov.

Zdaj ne gre zato, ako bi bilo idealno bolje rešiti jugoslovansko vprašanje federativno ali pa centralistično. Vpraša se, kaj je z ozirom na razpoloženje ljudstva na tak način mogoče, da bo čim večji del zadovoljen z rešitvijo.

Nam bi se zdelo zelo lepo, če bi vsa Evropa postala eno edinstveno gospodarsko področje, a še lepše, če bi se ves zemeljski svet tako zedinil. To bi se na vsak način najbolje vjemale z materialnimi interesi vsega človeštva. Razume se samo po sebi, da bi morala s tem biti združena do popolnosti demokratična organizacija.

V takem edinstvu bi se narodno vprašanje lahko idealno rešilo na podlagi takozvanega personalnega principa. Ves narod — naj bo ta ali oni — bi se organiziral za pospeševanje svojih interesov v veliko kulturno družbo, kateri bi pripadl vsak član, priznavajoč se k dotični narodnosti, brez obzira na to, kje živi.

MOČ RAZMER.

Toda dokler niso razmere dozorele za tako rešitev, nam ne pomaga, če se sklicujemo na to, da bi bilo to idealno. Gotovo bomo delali na to, da se razmere izpopolnijo in da dozore; ampak danes moramo reševati vprašanja po razmerah, ker se drugače sploh ne morejo rešiti.

Razumemo duševno razpoloženje ljudi, ki pravijo: Jugoslovani so en narod in zato se mora njih država popolnoma enotna, centralistično organizirati.

Toda vse to nič ne pomaga, tudi če se smatra za ideal. Dejanske razmere so temu nasprotno. Pojdimo med Slovence, vprašajmo kogarkoli: "Kaj si po narodnosti?" S skrajno pičlimi izjemami nam bo vsak odgovoril: "Slovenec!" Tupatam je še kdo nekoliko zaostal, pa pravi, da je "Kranjec" ali "Štajerec". Toda vprašajte tistega, ki je povedal, da je Slovenec: "Ali si isto kakor Hrvat ali Srb?" Teško boste našli katerega, ki bi Vam pritrnil.

V tem oziru je skoraj separatist. In v resnici tudi s Hrvati ni bistveno drugače.

To so danes dejstva, in s temi je treba računati. Dokler boste Slovincem dopovedovali, da morajo utoniti v edinstveni jugoslovanski državi, jih kratkoma ne pridobite. To je izkušnja dovolj jasno pokazala. Povejte jim, da bodo avtonomni poleg avtonomnih Hrvatov in avtonomnih Srbov, pa boste lahko pametno govorili z njimi.

Take so dejanske razmere, in drugače kakor z ozirom na razmere se vprašanje ne more uspešno reševati.

KAJ PA BOLGARI?

Federacija ni kaprica, ampak nujen pogoj. Če bi bili imeli gospodje na Krfu malo širše obzorje, bi bili morali spoznati, da zahtevajo še drugi, zelo močni argumenti federacijo, ako se hoče res vprašanje rešiti, ne pa le povečati Karagjorgjevićevo kraljestvo.

Za rešitev jugoslovanskega vprašanja je nujna pridružitev Bolgarske, kakor jo zahteva čičaška izjava. Na vse tiste fraze, da se je Bolgarska sama izključila od jugoslovanstva, in kar je temu podobno, ne damo nič. Bolgarski narod se je ravno, toliko "izključil", kolikor Slovenci ali Hrvati. Oboji so morali pod puško za habsburško dinastijo, ker so morali. Prav tako je bilo z Bolgari.

Ali če se hoče reševati jugoslovansko vprašanje, se ne sme vpraševati: Kdo stoji danes proti komu v boju? — temveč: Kaj spada skupaj.

Bolgari pa spadajo na vsak način med Jugoslovane.

MEDNARODNO VPRAŠANJE.

Naglašali smo že, da se ne bo zaradi načela pravdnosti nihče potegoval za našo "osvoboditev" in za našo "ujedinenje". Le če dokažemo Evropi, da je naše vprašanje evropsko, internacionalno vprašanje, da je to zlasti važno vprašanje evropskega mira, je mogoče, da store zunanje moči, kar jim narekujejo njihovi interesi.

Za Evropo je naše vprašanje važno kot velik problem miru.

Ali če se izključi Bolgarska od jugoslovanske združitve, je balkanski mir na kocki kakor prej, s tem pa tudi evropski mir.

Med Bolgarijo in Srbijo je Makedonija glavni kamen razdora. Srbija, oficielna, zahteva danes

vso Makedonijo, ker "mora Bolgarska biti kaznovana" in ker je "Makedonija pretežno srbska". Nasprotno zahteva uradna Bolgarska vso Makedonijo zase, ker jo je osvojila in ker je "Makedonija pretežno bolgarska".

V resnici živ krst natančno ne ve, kaj je v Makedoniji bolgarskega in kaj srbskega; narečje, ki je podobno enemu in drugemu, le dokazuje, da se vsi slovanski jeziki polagoma prelivajo edeh v drugega, da ni nikjer strogo določene meje, in s tega stališča se lahko pravi, da govore Jugoslovani en jezik z različni narečji.

Kako pa naj se reši makedonsko vprašanje, da ne bo večno ogrožavalo balkanskega miru?

MACEDONIJA.

Edina uspešna rešitev je: Avtonomna Makedonija, spojena s Srbijo in z Bolgarsko, za kar je pa očitno treba, da sta tudi Srbija in Bolgarska med sabo spojeni. Srbska aneksija, bolgarska aneksija ali pa kakršnakoli razdelitev bo vedno podžigala ljubosumnost z ene in z druge strani, in mir ne bo nikdar na varnem.

Če se smatra jugoslovansko vprašanje za problem miru, kar v resnici je, tedaj je pridružitev Bolgarske neizogibna. Prav to pa dokazuje nujno potrebo avtonomije oziroma federacije.

Taka organizacija Jugoslovanov, ki bi vse dele oprostita čustva pritiska in odvisnosti, bi ustvarila podlago za tesnejše svobodno zblizanje vseh, iz česar bi se s časom ob podpori znanstvenega, zlasti jezikoslovnega dela, razvila enota, kar bi nedvomno pomenilo veliko korist.

SLOVENCİ IN MONARHIJA.

Toda vrnimo se k Slovincem.

Ker je po njih splošnem razpoloženju vsaka propaganda za centralizem neuspešna, tako tudi agitacija za monarhijo med njimi nič ne opravi.

Mi smo seveda po svojem prepričanju republikanci. To ne pomeni, da smo otroci. Če si ne moremo priporiti republike, je ne homo imeli. Ruski revolucionarji so morali živeti v monarhiji, dasi so jo sovražili iz dna srea.

Ako bi bilo le to, da smo mi — recimo nas pešiča — republikanci, bi to seveda izpovedali in tudi agitacije za republiko nam ne bi mogel nihče zameriti.

Ali stvar ima globokejšo korenino. Trda resnica je, da ni dobili deset odstotkov Slovencev za Karagjorgjevićevo monarhijo, pa če se jim tisočkrat obljubuje, da bo v državnem in kraljevskem naslovu omenjeno tudi njihovo ime.

Ljudje, ki snujejo države, vendar ne bi smeli biti tako naivni, da prezirajo faktična dejstva in hočejo po sili z glavo skozi zid. Razmeram je treba pogledati v oči. Tisti Slovenci, ki verujejo v edinozveličavno monarhijo, so habsburgovci. Drugi ne marajo nobene monarhije sploh.

ZGRADBA DOMA.

Ne vemo, kako si ljudje predstavljajo ustanovitev Jugoslavije. Da jo neprenehoma prikazujejo za popolnoma garantirano, je ena njih velikih napak. Resnica je, da ni prav nobene garancije — tudi zadnji Balfourjev govor, ki so ga nekateri hrvaški listi enostavno falsificirali — ni nobena garancija. Le možnost, da se tudi jugoslovansko vprašanje pravilno reši, se povečala in zato je potrebno, da stori ljudstvo od svoje strani, kolikor je mogoče, da se doseže cilj. To je tudi zmisel čičaške izjave.

Toda recimo, da je ura deset minut pred dvanajsto. Naše vprašanje — recimo — je prišlo pred končno odločitev. Po načelu, da odločuje vsak narod o svoji usodi, so Slovenci vprašani, kaj si izberemo. Teško si je v ta namen misliti kakšno drugo metodo, kakor plebisit — splošno glasovanje.

Za to bi bilo seveda treba posebnih ukrepov. Ljudsko glasovanje bi se moralo izvršiti v zajamčeni svobodi, pod vodstvom popolnoma nevtralnih oblasti, torej gotovo ne-avstrijskih, srbskih ali italijanskih.

Če bi pa dosegli tako nepristransko vodstvo volitev in bi se Slovincem predložila na glasovanje alternativa: "Ali pod habsburško ali pod Karagjorgjevićevo krono?" tedaj ve vsak poznavalec faktičnih razmer, kakšen bi bil rezultat glasovanja. Jugoslovanska združitev bi bila pokopana.

Dajte namesto tega na glasovanje avtonomno Slovenijo v jugoslovanski republiki, pa bo glasovala zanjo ogromna večina, kajti v tem slučaju se bo kvečjemu pešiča Sušteršičevih pristašev izrekla za Avstrijo.

Brez obzira na to, da smo načelni nasprotniki monarhije in da bi morali začeti puntati tisti dan, ko bi bili stlačeni vanjo, je krfska deklaracija najnesrečnejši dokument, ki je bil kdaj izdelan glede na jugoslovansko vprašanje. Pravi grobkopi jugoslovanskega edinstva so njeni avtorji in njih agitatorji. Če bi hoteli storiti uslugo poštenim jugoslovanskim združiti, bi morali raztrgati tisti papir.

DELO!

Tega seveda ne bodo storili. Monarhisti so od pete do glave. Zivljenja brez dinastije si ne morejo misliti. Oni ne vidijo, da je danes Rusija tista sila, ki žene Evropo v radikalne in razumne izpremembe in da je absurdno pričakovati od revolucionarne Rusije pomoč za ustanavljanje novih monarhij. Slepi so za dejstvo, da se ne more

(Konec na 6. strani.)

Spomini petrogradskih palač.

Katarina II., carica, ki je imela srce prav tako široko, kakršna je ruska narava sploh, ni nikakor varčevala, kadar ji je šlo za svoje ljubince ali uspešne voditelje v vojnah. Če pa je bil človek, kot Patjomkin, vse v eni osebi, tedaj je debela carica razpisala z obema rokama. Za njega je pameravala ustanoviti kraljestvo, a krona, katero nosi sedaj hohenzollernski Ferdinand, dasiravno odstavljen, ni dobro pristojala četu Patjomkinovemu. Da se potolaži, je dobil od matjuške Jekaterine naenkrat zemljišča, ki bi pomenila v srednji Evropi celo kraljestvo in z njim tudi "duše", da bi obdelovale to zemljišče. V Petrogradu pa mu je dala zgraditi carica od najboljšega ruskega arhitekta Stavrova palačo, ki ni bil dosti manjša od carske, a prav gotovo bolj udobna in prijazna. V bližini oddilnega samostana Smolnika, kjer se zavije reka Neva, je zrastle za kneza Patjomkina hiša, obdana od vrta, za katera bi ga zavidalo marsikatero evropsko veleemstvo. Knez, ki je postal znan po Evropi vsled čina, katerega najbrž sploh ni storil, ni bil več tako mlad, ko se je pričela zgradba. Šlo mu pa je kot perzijskim kraljem, ki ne smejo po starem običaju stanovati v palači svojih očetov. Svoj sijajni sedež hočejo kolikor mogoče hitro zasedati. Stavrov je moral raditega hiteti. Velikanska stavba, ki je v svojih glavnih delih enonadstropna ter predstavlja na zunanji impozantno maso, je bila na hitro zgrajena iz slabo pečenih opek in prebarvana z belo barvo. Nasprotno pa so bile v notranjosti dvorane, kakršne inna komaj kakšen kraljevski grad. Notri se nahaja okrogla dvorana, dolga galerija, ki spominja na srednjeveške katedrale, ter oranžerija, ki je bila dosti velika, da se je pozneje sestal v njej parlament. Knez je imel le par let v lasti svojo Tavriško palačo, v kateri je uprizarjal veliko mičnih veselje kmečkega značaja, ki je bil sploh znak tedanjega ruskega dvora. Nato je umrl, in sicer tekom prvih tumultov francoske revolucije, ki so prestrašile staro Evropo. Njegova prazna

palača je zopet postala last carice, ki je ustanovila v njej z velikansko ironijo pobožen inštitut za gospodinske ter širšinske.

Iščilica pokrajina okrog Patjomkinove palače se je tekom 19. stoletja napolnila z vojašnicami, skladišči itd. Slabo znan del predmestja je požrl celo del krasnega vrta. Pobožne gospodinske pa tudi niso držale palače v dobrem stanju. Omet je pričel odpadati in tramovi strehe so pričeli gniti. Ta polovična podrtija, ki je težala sredi slaboblasnega predmestja, se je zdela sedaj odstavljenu carju dosti dobra, da jo je ponudil prvi dumi svoje države za zborovanje. Izpraznil se je dobrodelni zavod, zamazale pokvarjene štukature, položile po tleh rdeče preproge ter postavila v še vedno krasne dvorane vednozeleno drevesa ter sedeži za poslance. Na steno, nad predsedniškim stolom, pa se je obesila srednje velika slika carja vseh Rusov. Hiša ruskega parlamenta je bila gotova. Ne ve se, kaj je pomenilo, da se je kmalu nato podrl strop v dvorani, a na srečo se je to zgodilo po noči, ko ni bilo nikogar v dvorani. Strop se je na hitro zopet popravil, očistila se je carjeva podoba ter dali poslanecem novi in bolj elegantni stoli.

Deset let in še več se je zbirala ruska Duma v tej dvorani; videti je bilo v njej prizore in slišati obtožbe, kakršnih ni slišal še noben parlament iz leta 1793. Ko pa je bila nekega dne napolnjena mera ter je divjal po predmestju upor, se je sklenilo v tej dvorani, da se odstavi car. Ojnjata slika vladarja pa se je vrgla med staro šaro. Na udobne stole so sedli ljudje v zamazanih škornjih in debelih bluzah. Bil so delavci in vojaki. V Jekaterinski dvorani je pozdravil predsednik Dume, Rodzianko, ta velikan s tilnikom kot bik, dolge vrage Preobrazenskega polka kot zastopnik ljudske suverenitete. Povsod naokrog, na rdečih preprogah in po vrtu pa se je nagromadil plen, neizmeren plen, katerega je prinesla vstaška masa iz arzenalov in palač stare vlade na

ta prostor. V nekem mišnem paviljonu iste palače sede sedaj ministri stare vlade kot jetniki. Hiša kneza Patjomkina je kmalu postala hiša stranskega parlamenta, penetelega se, nemirnega zborovanja, dočim se je stara Duma izselila v osvojenega palače in prostore prejšnjih gospodarjev.

V Marijini palači zboruje revolucijski komitej. Tukaj je imela tudi vlada Nikolaja II. svoje zadnje seje in tukaj je sprejela predsednika Dume, ki je v spremstvu vstaških vojakov sporočil ministrom, da hočejo v Tavriški palači odstaviti carja. Eno uro pozneje so prestrašeni dostojanstveniki že zapustili palačo, katere edina znamenitost je neka moderna slika. Sredi mesta, nasproti velikanski Izakovi katedrači, na dolgo razlekjenem trgu, je dal Nikolaj I. zgraditi palačo za svojo hišo v onem slogu birokratske fantazije, ki so ga prej imenovali italijansko renesanco. Stopnice so bile složne, dvorane visoke, a kljub temu vlada v palači mučna enoličnost. Le pogled na Izakov trg je izredno lep. Nihče ga ni mogel bolj občudovati, kakor odslovljeni ministri, generali in drugi dostojanstveniki, ki so se bili zbirali v državni svet. Tako je prišla ta palača v posest te znamenite organizacije, ko jo hči carja ni mogla več rabiti. Ko je prišla ta organizacija vsled nepojasnjenega vzroka zopet do veljave ter se je iz nje napravil senat ljudskega zastopstva, tedaj se je pričelo v tej palači novo življenje. Tam so se vse lepe postave, ki so bile sprejete v Tavriški palači, neusmiljeno masakrirale in sedaj v kot postavljeni možaki so si včasih dovolili veselje praviti aktivnim ministrom stvari, ki so jim bile bolj neprijetne kot slovesne obtožnice v državni Dumi. Ekselence državnega sveta so namreč vedele za posameznosti, ki morejo biti znane človeku le v slučaju, če je vse svoje življenje preživel v dvorskem šepetu in intrigah državnih uradov. Javnost pa je prišla ob takih govorih na svoje stroške. Na večini sej so se člani državnega sveta zadovoljevali s tem, da so občudovali ali veliko sliko Ilije Rjepina, ki prestavlja sejo državnega

sveta iz leta 1901 in na kateri je videti vse zlate zapone in ovratnike gospodov, velikanske pleše in obraze. Par značilnih glav je tudi ovekovčevnih na tej sliki, predvsem ona odurnega grofa Witteja.

Na Nikolaja I., omenjenega fanatika absolutizma, spominja tudi Zimska palača, največje kamenito poveljevanje carstva. Fasade so delo Italijana Rastrellija, ki je gradil za veliko Jekaterino. Stara palača pa je okrog leta 1830 zgorela in Nikolaj I. jo je dal z velikansko naglico zopet zgraditi, ker ni mogel pretrpeti misli, da bi stanoval v drugi hiši kot največji in najvišji v krogu številnih vladnih poslopij, ki se zbirajo v dotični okolici.

Notranjost Zimske palače je dal Nikolaj I. popraviti v enakem slogu. Velikanske dvorane so mrzle in neprijetne, delo epigonov brez vsake fantazije, ki so razumeli slog le kot posplošeno dolgočasnost.

Le ena izmed velikih palač Petrograda sega nazaj v dobo ustanovitelja tega mesta, carja Petra. Ta palača je admiraltetno poslopje. Peter Veliki jo je dal zgraditi iz lesa, ker se mu je mudilo, da dogotovi to poslopje za svojo mlado mornarico. Pozneje pa so to palačo pregradili v kamnu najboljši ruski arhitekti, in zdaj predstavlja velikansko stavbo, ki je široka 420 metrov ter stoji ob reki Nevi. Na vrhu palače je zapaziti precej čuden zlat stolp, ki spominja na ljubezen Petra Velikega do Holandcev. Rumeno pobarvana hiša je doživela obe prvi revoluciji, ki sta bili poizkušeni v Petrogradu. Leta 1905 je porabila vlada admiraltetno poslopje kot zadnji branik svoje moči. Povsod so bile postavljene strojne puške, ki so branile dostop do važnejših točk.

V sedanji revoluciji je vihrala na tem poslopiju zadnja zastava Romanovcev, a tudi ta se je morala umakniti rdeči zastavi revolucije. Tako je padel zadnji branik absolutizma.

Dr. H. Tuma:

Problem mišljenja in volje.

Dr. H. Tuma:

Pisatelj učne knjige o mišljenju in volji, dr. Ozvald, si je postavil moto: "In scientiis addiscendis magis exempla prosunt quam praecepta". Hoče učiti praktično na podlagi primerov. Dobroto knjige je torej meriti po primerih. Ni tu mesta slediti bogato nabranemu gradivu, poudariti je le, da so primeri iz aktualnega življenja srednješolske mladine. Dr. Ozvald vse pritegne, kar bi mudilo pozornost in zanimanje mladine. Ker se je moral držati učnih načrtov, ki nečejo zapustiti izvoženih potov, mu ni ostala druga pot nego pot po ovinkih spraviti med učno vsebino mnogo, kar presega meje logike. Vendar bi bilo bolje, da bi se omejil v tekstu logike same na stročne razlage, zato pa raztegnil uvod ter začrtal dotiko logike in psihologije, logike in jezika, logike in dialektike. Ta uvod bi služil učitelju, da bi pri razlaganju logike, vzdrževal zanimanje za tako abstrakten predmet, kot je formalna logika. Vse zaman je trditi, da je logika nekaj povse zase. Saj mora vsaka logika govoriti o resnici, vzročnosti, nazarju itd. Tvoritev pojmov in misli je psihično dogajanje, razlaga spada s psihologijo. Logika je raba pojmov in misli, zato je neobhodno potrebno precizirati psihološko in logično stališče vzporedno.

Vse vedoslovje stremi po enoti in logika ni drugega nego stremjenje po miselni enoti. Zato bi tudi učna knjiga logike morala poudarjati enotnost vsega psihičnega in fizičnega dogajanja. Sicer bi to reklo zahtevati reformo logike in s tem zahtevati reformo vsega učnega načrta. Posebna težkoča je pisatelju slovenske logike, ko je naš slovenski jezik premalo predelan. Imamo mnogo filologov, manjka pa še vedno znanstvenega jezika. Jezik dr. Ozvalda je dovolj čist, a vidi se, da je mnogo iskal. Spisana logika bi morala biti

uprav zgled jasnosti in razločnosti jezika in bistrosti (Schaerffe) izrazov.

Ni preiskavati, koliko se je dr. Ozvald držal virov, in marsikatera stvarna netočnost bo izhajala pač iz njih.

Takoj v uvodu je dr. Ozvald nejasen in netočen: "Ko si občudoval "smotreno" urejeni svet, ali okolice "prilagojeno" barvo, ko si z razprskane skale dobi zrl na svet, prišla ti je misel: da je stvarnica mojster mojstrov. Ne glede na izraz razprskano, (šlo bi pač "krmaste, opokle ali doledno s "strme skale doli") je v tem stavku napokopieno vse polno kompliciranih misli, fantazij in idej. Zaraditega je netočna trditve, da ti je po vsem takem mišljenju šele prišla misel, dočim bi bilo prav: si prišel do končnega sklepa in ideje. No misli se ne porajajo morda le takrat, ko se obračamo k predmetom izven nas. Uvodu manjka torej k prvemu stavku še drugi: Pa tudi v samotni celici mišičnemu roje ti misli po glavji čisto brezsedna, nenazorna vsebina vednosti (Wissen) tvoje pameti (Gedächtnis) o vnanjem svetu in tvojem notranjem dogajanju. Predmeti misli niso le izven nas, ampak tudi v nas samih. Ko si mislil, si meril vsekdar na predmet, t. j. vsaka zvezna (zusammenhängend) vsebina tvoje zavesti, ki se odnaša ali na fizični ali psihični svet. Če si občudoval svet, so se tvoje misli nazorno obračale na predmete vnanega sveta. Sklepno misel si pa doumel v sebi, t. j. v zavesti. Ta dejavnost odnašanja sebe na predmete vnanega ali notranjega sveta je mišljenje. Potom mišljenja se torej zavedaš, da imaš pred seboj različne predmete, t. j. ločiš jih in odnašaš enega na drugega. Misel ni

*) Logika kot splošno vedoslovje. Za šole na podlagi Husserl-Pfaenderja. Volja in dejanje, psihološka analiza. Spisal Dr. K. Ozvald. Akt Wolli, Dr. Jan Jakobiec.

cilj in mišljenje ni pot do misli, ampak mišljenje je psihična dejavnost, misel pa je tvor (Gebilde) te dejavnosti, torej učinek mišljenja. Ako dr. Ozvald trdi, da misel spada med nepregledno množico tega, kar "je", mora to biti učenu docela nerazumljivo. Predstavo jestva in predstavo biti* (Ich- und Seinvorstellung) je mogoče razumeti le kot nasprotje moje zavesti in tega, kar stoji proti njej. Le iz te razlike mene in izven mene, doumem pomen "jaz" in "je". Urefena zveznost notranjega dogajanja v gotovi dobi je zavest. Zavest je torej stanje, ki se preminja vsled vstopanja novih predstav v čuvstvosvanje, ali že celo novih vnanjih mikov ali iz podzavesti. Podzavest je neurejena zveznost notranjega, neintenzivnega dogajanja, ki se ne izraža v opredeljenih predstavah. Pri nizki stopnji organizma obstoji le podzavest. Ako pristopi v zavesti moment samostalnosti, v prvi vrsti čuvstvo samohotnega gibanja, ako se abstrahira od vednosti, nastane jestvo. Z nasprotjem jestva z vnanjim svetom dana je bit predmetov izven mene, realnost. Kakor hitro se takne pisatelj logike filozofskih pojmov, nastopi zanj tudi dolžnost, da iste pojtno razloži. (Pojetno — begreiflich, pojmovno, begrifflich, dojetno, erfassbar). Tako spada v filozofijo trditve: "Poleg realnega sveta je torej treba priznati idejni svet (in poleg realnega fizičnega sveta ne manj realni psihični svet)" ter opazka k njej: "Telesni predmet je glede svojega bivanja navezan na prostor in čas, duševni le na čas, idejni (misl) ne na eno ne na drugo". V protislovju s tem stoji na drugi strani: "duševni akti mišljenja in tem aktom odgovarjajoče izpremenje v možganih". Učence srednje šole se iz teh tako tje vrženih stav-

*) Jaz se ne sklanja, tvori je torej samostalni jestvo, bit, gen. biti: Sein, bistvo Wesen, bitnost existentia, bistvenost essentia.

kov ne more orijentirati. Kakor je dosedanja dualizem metodično upravičen, t. j. deliti vnanje dogajanje in notranje dogajanje, tako je docela nepotrebno uvajati idealizem in trditi, da imamo na eni strani fizičen in psihičen realni svet, poleg tega pa idejni, torej nerealni svet. Skupek (Komplex) sestavin vnanjega sveta razločljiv po čutilih v prostoru imenujemo stvari. Stvar je tudi človek in njegovi organi, torej tudi možgani. Kar se vrši v živčevju in možganih, se vrši torej v prostoru. Ako trdi dr. Ozvald, da se izpreminjajo možgani ob dejavnosti mišljenja, potem se mišljenje vrši v prostoru. Da se pa nekaj vrši izven prostora in časa, je docela nedojetno, ali pa je treba sprejeti vsaj princip relativitete. Misel psihološko je tvoritev predstave in pojma, logično odnos pojma na pojem. Eno in drugo je psihično dogajanje, ker odnašanje predmeta na predmet ali pa besede na besedo kot simboli pojmov. Pri psihičnem dejanju misli konstatiramo besedo kot simboli pojmov. Pri psihičnem dejanju misli konstatiramo merjenje zavesti na vnanji in notranji svet. Zaraditega je v vsaki misli moment hotenja, se vsaka misel izprosti v reakciji, t. j. v kretnji (Gebaerde), o besedi, stvku in govoru. Dr. Ozvald po nepotrebnem rabi kretnja za Bewegung, očitno iz hrvaškega, dočim imamo za to splošno rabljeno besedo gibanje, po drugi strani nam pa bridko manjka izraza za Gebaerde. V slovensčini pomeni "kretiti se" ne samo prosto gibati, ampak siceh gebaerden. Kaj se kretiš? se očita človeku, ki se mrda in zvija v znamenje nejevolje, upornosti etc., torej z gibanjem hoče nekaj izraziti. Kretnja splošno je izraz po gibanju jezika in glasovnih organov, torej posebne vrste kretenj. Iz enake reakcije moramo sklepati na najtesnejšo zvezo mišljenja in hotenja.

(Dalje prihodnjič.)

Etbin Kristan:

Savičev pesimizem.

Savič je v začetku samo čutil in čuvstvoval. Plaval je v morju blaženosti, ves je bil pesnik. Ves svet se mu je dozdeval kakor krasne, raznobarvne sanje s stvarnimi oblikami. In po teh sanjah je plaval. Sanje so mu bili minoli dnevi, sanje sedanosti, sanje bodočnosti. Vse krasno, vse polno magične luči, opojne dišave in vse polno bajnih, svetlih barv.

S časom se je iztreznil. Premišljeval je. Svojo srečo je položil pod drobnoogled in jo je analiziral. In pod njegovim razkosevalnim nožem je ostala enako krasna in pristna. To je bila sreča brez prigorova.

—Da, take žene mi je treba. Žene vobče mi je bilo treba, sicer bi se bila moja duša posušila. Vsi bogati zakladi mojega srca bi bili izguljeni. Žejem sem bil ljubezni kakor izsušena zemlja dežja. To je menda v vseh ljudeh tako, a vsi ne čutijo onega strastnega, blaznega hrepenenja. Ali si ga pa nočejo priznati, misleči, da je mehkužno.

Da, da; čisto je slišal tovariše, ki so se norčevali iz ljubezni, ki so zasmehovali vsak nežnejši občutek — in gotovo so prav tako želeli ljubezni kakor on. Šega jih je gonila v laž in živeli so neresečno, maskirano življenje. Prava prav je bilo strahopetno. Ker se drugi delajo, kakor bi imeli kamen mesto srca v prsih, mislijo, tovariši, da se morajo tudi kazati blazirane, pa se silijo, a od srca jim ne prihajajo neslani dovptipi o ženskah in ljubezni. Drug drugemu lažejo v oči, pa tako, da končno sami sebi verjamejo.

Nekoč je to povedal Olgj.

Pazljivo ga je poslušala, kakor vselej, kadar ji je kaj pripovedaval. Potem se je zamislila. On pa ji je govoril o ljubezni, da je bilo slišati kakor pesem.

— Ne, je dejala, deloma se vendar motite. Takih pojmov o ljubezni ne more imeti vsakdo. Jaz ne bi znala govoriti o ljubezni tako kakor Vi. Čutim pa vse, kar pravite in vse razumem . . .

— Čutite in razumete! Veselite se v srečo, da ste tako bogati. Kar čutite, je Vaše. Revč je pa, kdor ima prazen hram in revč je, kdor zatuje svoj zaklad ali pa ga pomeče v blato. . .

S časom sta postala bolj intimna. A vse to se je razvijalo nekako čudno. Tudi nekateri Savičevi prijatelji so imeli ljubice, pa so mu včasih pripovedovali o njih. Tu je bilo drugače. Vse se je vršilo hitro. Na primer Kremen. Seznanil se je s pripravnico. Ko sta se dva dni poznala, sta se že tikala, hodila sta skupaj v slaščičarno, v mestni park, na izlete in — Kremen mu je povedal — v petih dneh sta se že poljubovala.

Savič je bilo to čudno. Rad bi se bil še bolj približal Olgji, a tisti spoštljivi strah, ki ga je navdajal, preden se je bil seznanil z njo, mu je tudi sedaj tičal v prsih. Svobodje jima je dajala njena mati dovolj. Često sta bila sama v stanovanju in Savič je včasih drhtel po vsem životu. Življenje bi bil dal za poljub. A ni se upal ziniti besedice. Pogostoma sta se zarekta ter si dejala "ti", toda vselej sta se hitro popravila, kakor bi se bila bala drug drugega, da bi zameril.

Bilo je res nekaj čudnega v tem ramerju. Po eni strani sta bila kakor posebljena modrost, po drugi strani pa sta bila prava otroka.

Končno je Saviča bolelo, da je resnično trpel.

— Da bi se vsaj tikala!

Toda reči si ji ni upal tega.

šid-vseučit etionloppndneatoinshrdlta emiáy míf

— Pisal ji bom. Pismo se to laže opravi. Pripravil se je, da bi ji pisal. Prav dobro je vedel, kako in kaj hoče. A ko je sedel pri mizi, je pozabil vse. Ni vedel, kako naj začne, kako naj jo nagovori, kako naj ji pove svojo željo. Grizel je držalo, mislil in premišljeval, domisliti pa se ni mogel. etkrat je že začel pisati, a vselej je raztrgal pismo. Jezil se je sam nad seboj, a tudi to mu ni nič pomagalo. Končno je vendar dodelal pismo. Učeno razpravo o elementih proge Bielovega kometa bi bil laže spisal.

Potem je odnesel pismo na pošto. Preden ga je oddal, se je obotavljal še pol ure.

— Kdo ve, kaj poreče? Morda ji pa ne bo prav!

Naposled je pismo oddal. Ko je bil že v poštnem nabiralniku, mu je bilo po žal in če bi je bil mogel dobiti, bi bil šel takoj ponj.

— Saj je neumno pisati, kar se lahk opove. To ji o smešno . . . In sedaj bom moral vendar iti tja.

Ko je šel k njej, ga je morila misel, ali že ima pismo, ali še ne.

— Bolj bi bilo, da ga še ne bi imela. Lahko bi ji vse povedal.

Ko je prišel k njej, ni ničesar omenila o pismu.

— Torej ga menda še nima. A vendar ni govoril o pismu in tikanju

Ko je prišel drugi dan, ga je sprejela z veseljem smehom.

— Oh, ti moj norček! Hvala ti za tvoje lepo pisemce, a to bi mi bil itak lahko povedal.

Saj je sama komaj čakala, da se prenehata vzkati!

— Saj niti ne veš, kako rada te imam!

In on se je čutil vnovič osrečenega.

Tako je postala vsaka malenkost med njima važen dogodek in njuna ljubezen je bila vedno sveža.

Včasih sta bila tudi jako resna. Razgovarjala sta se o jako važnih rečeh. On ji je moral pripovedovati, kako je z njegovimi študijami. Še poldrugo leto se mora učiti, tedaj dovrši izpite in dobi službo. Najprej pojde za suplenta kam na srednjo šolo, pozneje pa bo že bolje. Da postane le samostalen!

— Da in tedaj se poročiva. V dveh letih gotovo. Kako bova srečna. Tedaj rož lahko zasledavol svoje cilje in jaz bom delala s teboj. Le počakaj! Moj Pavel bo že slaven mož!

— Ti, ti, kaj bi bila rada žena slavnega moža?

— Oh, kaj misliš? Rada bi bila tvoja žena. Vse drugo me nič ne skrbi. A veselilo me bo, če bom videla, kako se uresničuje tvoje hrepenenje.

In prav toplo ga je poljubila. Sedaj sta se že poljubovala. Tudi prvi poljub je bil cela afera. Oba sta ga želela, a več tednov je minilo, preden se je on toliko ojunčil, da jo je objel in poljubil. Tisti trenutek sta si oba zapomnila kakor zgodovinsko uro.

Govorila sta, kako si uredita stanovanje, kako bosta živela in kako se bosta ljubila.

(Dalje sledi.)

Bacili kot vojno sredstvo.

Vsaka država, ki je zasedena od nemških čet, se pritožuje. Prva je stopila pred svet Belgija, kar je naravno, ker je bila prva napadena ali pa vsaj prva okupirana od nemškega vojaštva. Kmalu potem so prišle hude tožbe s Poljskega, in ko je podlegla Srbija, tudi od tam.

Pred kratkim se je oglasila tudi Rumunija. Objavljenih je več spisov, ki postavljajo postopanje Nemčije v skrajno slabo luč; med temi spisi je tudi knjižica z naslovom "Kultura bacilov v Bukarešti", v kateri se trdi, da sta Nemčija in Avstrija od začetka vojne kršili rumunsko nevtralnost in vršili naravnost kriminalna dejanja v Rumuniji.

V naslednjem podajamo nekatere obdolžitve, o katerih trdi rumunska vlada, da so popolnoma dokazane.

Rumunska je opustila svojo nevtralnost proti centralnim zaveznikom v tretjem avgustu sedanjih vojn in Nemci so se delali takrat zelo ogrožene. Ko pa je nemški diplomatski zbor zapustil Bukarešto, se je razkrilo, da so centralni zavezniki kršili rumunsko nevtralnost ves čas v teh dveh letih miru in kršitve so bile naravnost nesramnega značaja. Pod plaščem prijateljstva so počenjali velikanske zločine in njih izvrševalci so bili uradni zastopniki Nemčije v rumunskem glavnem mestu.

Sovražna njih dejanja, ki so jih zakrivali, so bila naravnost peklena. Petdeset peklenih strojev in šest cevi, vsebujočih kulture strašne bolezni, imenovane Antrax, so prevedli nemški diplomatiški kurirji iz nemškega konzulata v Braşovu na Ogrskem v nemški konzulat v Bukarešto. Ti predmeti so bili pozneje izkopani iz zemlje na vrtu nemškega poslanstva, in sicer v navzočnosti članov poslanstva Zedinjenih držav ter načelnika rumunske policije, ko so nemški diplomati že odšli. Povest bi bila skoro neverjetna, če bi ne bila potrjena s pismenimi dokazi.

Pozornost rumunske vlade — pravi minister za zunanje zadeve — je bila nekaj časa obrnjena na gotovo delavnost nemškega konzulata v Bukarešti, ki se ji je zdelo sumljiva. Ob raznih prilikah so bili prinašani v konzulat paketi in škatlice, in sicer z vsakovrstnimi varnostnimi odredbami. Teh predmetov pa niso spravili nikamor iz hiše do dneva pred našo napovedjo vojne. Večje število teh predmetov se je prepeljalo v nemško poslanstvo, ki je bilo precej oddaljeno od omejenega konzulata. Ker so se rumunske oblasti v nadaljnjem prepričale, da niso nemški zastopniki dotičnih zabojev pri odpotovanju vzeli s seboj in da morajo biti vsled tega v dotičnih poslopih poslanstva, je dala vlada policijskemu načelniku v Bukarešti ukaz, naj stori primerne korake, da se spravijo na dan dotični predmeti, ter se preišče njih vsebina. Vsled tega se je posvetoval prefekt z ameriškim poslanikom, kateremu se je bilo poverilo varstvo nemških podanikov na Rumunskem in tudi varstvo nad palačo nemškega poslanstva. Ameriški poslanik je dal naročilo Mr. Andrews, svojemu tajniku, naj spremija prefekta pri njegovih preiskavah, kakor predpisuje mednarodna pogodba.

Preiskava se je vršila dne 22. septembra in 5. oktobra 1916 v Bukarešti.

"Mr. Andrews in jaz" — poroča policijski prefekt — "sva spremljala drug drugega ob 11. dopoldne v prostore nemškega poslanstva v Bukarešti, Calea Victoriei št. 188, kjer sva našla navzoče Mihaela Markusa, vratarja, in Andreja Maftelja, služabnika, katerima je bilo dovoljeno ostati v Bukarešti in skrbeti za poslaniško poslopje.

"Jaz, prefekt policije, sem nato pojasnil Mihaelu Markusu namen najinega obiska in našo željo, da preišče vrta poslanstva, in imenovani

Mihael Markus ni zanikal, da se je zakopal na vrtu poslanstva en zaboj in več škatelj, katerih vsebina pa mu baje ni bila znana.

"Izjava Mihaela Markusa je zabeležena v drugem ustnem procesu, ki ga je še isti dan sestavil policijski prefekt.

"Moje ime — tako je izjavil — je Mihael Markus, nemški podanik, stanujoč v Bukarešti v prostorih nemškega poslanstva, kjer sem bil v službi 22 let . . .

"Tisti dan, ko je nemški diplomatski zbor odpotoval iz Bukarešte, oziroma dan pred tem mi je poslaništveni svetnik von Rheinhaben ukazal, naj sežem zastave in vse, kar bi lahko prosto ležalo naokrog. Zaboji, o katerih se govori sedaj, so bili v neki sobi v pritličju, kamor so bili prinešeni iz nemškega konzulata pred dnevom, ko je bilo objavljeno povelje za mobilizacijo rumunske armade. Ko sem opozoril gospoda von Rheinhabena na tej zaboji mi je dejal, da jih je treba zakopati.

Po odpotovanju diplomatskega zbora sem vprašal gospoda Kruegerja, tajnika poslanstva, nato pridruženega ameriškega poslanstva, kaj naj storim s temi zaboji. Odgovoril je, da jih je treba zakopati, in on sam, jaz in Maftel smo šli nato v vrt in smo izkopali jama, v katero smo jih spravili. Jaz nisem vedel, kaj je bilo v teh zabojih. Vem le toliko, da mi je naročil gospod Krueger, naj pazno postopam z njimi. Glede na enega teh predmetov — bila je škatlja, zavita v papir ter noseča pečat nemškega konzulata — se spominjam, da mi jo je izročil na dan pred mobilizacijo gospod Adolf, pomožni vojaški atašej, ter mi naročil, naj jo zakopljem na vrtu. Pomagal sem za trenotek pri kopanju jame, ker pa sem bil preveč zaposlen s svojim lastnim delom, je gospod Adolf sam dovršil delo. Ni mi povedal, kaj je v škatlji, katero je držal v roki. Tudi ne vem, odkod je prišla in kdo jo je prinesel. Videl sem jo prvič oni dan, ko mi je gospod Adolf ukazal, naj jo zakopljem na vrtu . . .

"Izjava Mihaela Markusa je potrdil Andrej Maftel.

"Na našo zahtevo — poroča naprej policijski prefekt — je prinesel Markus lopato ter izkopal ob zidu vrta proti Rue Kosma jama. V globlini kakšnih 50 centimetrov je prišlo na svetlo najprvo 50 "Bickford vrvi" z naboji in nato 50 metalnih zabojev podolgovate pravokotne oblike . . .

"Na drugem mestu v vrtu se je zopet kopalo, ko je odstranil Markus kup lesa, ki je bil zmetan na dotično mesto. V tem slučaju pa se je izkopala škatlja pravokotne oblike, zavita v bel papir ter noseča rdeči pečat cesarskega nemškega konzulata v Kronstadt na Sedmograškem. Na škatlji je bilo zapitano:

"Potom kraljevega kurirja! Strogo tajno! Se ne sme metati!"

Za gospoda Kostova, njegovemu blagorodju, polkovniku, vojaškemu atašeu bolgarskega poslanstva v Bukarešti, gospodu Samargievu."

Pod tem prvim ovitkom je bil drugi, tudi iz belega papirja, noseč sledeča navodila, pisana z rdečim svinčnikom:

"Strogo tajno!

Kraljevskemu polkovniku in vojaškemu atašeu, gospodu . . ."

Ime je bilo izbrisano, le sledovi črk Ham....t. so še vidni ter jih je spoznati pri natančni preiskavi. (Polkovnik Hammerstein je bil vojaški atašej v Bukarešti.)

V notranjosti škatlje, pod pokrovom iz bombažnega prediva, je bila poslanica, pisana v nemščini na stroju in glaseča se:

"S tem štiri cevi za konje in štiri za rogato živino. Za porabo, kakor so bila dana navodila.

Vsaka cev zadostuje za 200 glav. Če mogoče, spravite naravnost v vrat živali; če ne, pa med krmo.

Bil bi hvaležen za malo poročilo o uspehih. Če bi bilo poročati dobre novice, bi bilo želeli navzočnost gospoda K. tukaj za en dan."

Pod bombažem je bilo šest majhnih lesenih škatljic podolgovate oblike. V vsaki škatljici pa je bila steklena cevka, vsebujoča rumenkasto tekočino . . .

Kot je razvidno iz ustnega procesa — dostavlja policijski prefekt v svojem končnem poročilu, poslanem ministru za zunanje zadeve, so se našle eksplozivne snovi v paketu, v katerem so bile povrh tega cevi z živimi bacili. Odkritje se je izvršilo v navzočnosti gospoda W. Andrews in Mihaela Markusa, vratarja v legacijskem poslopiju, ter Andreja Maftelja, služabnika v poslanstvu. Mr. Andrews se je podpisal v potrdilo na papirnati ovitek cevi, ter tudi na poslanico, pisano v nemščini. Jaz sam sem zapečatil vse s pečatom policijske prefektore ter poslal vzorce primernim laboratorijem za analizo in eksperimente.

Pekleni stroji so bili poslani kraljevskemu vojaškemu pirotehničnemu laboratoriju, ki je na to sporočil policijski prefekturi sledeče:

"Eksplozivne snovi, ki so se našle v nemškem poslanstvu ter nam izročile v preiskavo, obstajajo iz naslednjega:

1. Petdeset nabojev pravokotnih škatljic, narejenih iz cinkove pločevine. Ti minski naboji tehtajo vsak po en kilogram ter nosijo znakmo: Donarit I. Cavallerie Sprengpatronen. Sprengstoff A. G. Carbonit. — Hamburg — Schleichbuseh.

Eksplozivna snov v teh nabojih, spada med močne eksplozivne snovi z nitrati amonija trinitroleuni. Kot destruktivna sila spadajo ti eksplozivi v kategorijo dinamita s kremenico, ter razvija en kilogram 700 major-kalorij.

Kar se tiče razdiralne sile naj se omeni le toliko, da bi 22 gramov dotične snovi, ki tvorijo le eno petino vsebine škatlje, položeneh na železniški tir, razrušilo ene meter železniške stavbe.

Petdeset kilogramov, kolikor se jih je našlo, bi lahko razrušilo veliko poslopje, podminiralo cesto itd.

2. Petdeset vžigalnih vrvi, od katerih je vsaka dolga dva metra ter ima detonacijsko glavičo, spada v vrsto, kakršna se rabi pri eksploziji na mokrih ali suhih tleh. Dasiravno je ves material nekoliko oslabil vsled ležanja v zemlji, je vendar še popolnoma pripraven za porabo."

To je bilo poročilo o peklenih strojih. Steklena cevi, katere so se našle, so bile poslane rumunskemu zavodu za patologijo in bakteriologijo, in ravnatelj dr. Babesh je sporočil policijskemu prefektu:

"V odgovor na vaše pismo z dne 24. septembra in 7. oktobra v zvezi s cevmi, ki se našle na vrtu nemškega poslanstva in ki so bile poslane v preiskavo, imam čast sporočiti, da se je po potrebnih eksperimentih dognalo sledeče:

Tekočina, ki se je našla v prvi stekleni cevi, je vsebovala, preiskana pod mikroskopom, precejšnjo množino tenkih, podolgastih bacilov. Ta tekočina se je vtila pod kožo dveh morskih prašičkov, ki so nato poginili po preteku tridesetih ur. Upozoril sem tudi inokulacije v dželatini in krompir. V teh sredstvih so se razvile kulture v številne kolonije, ki jih je bilo spoznati pod mikroskopom kot bacile, ki povzročajo bolezen Anthrax. To se je tudi dognalo potom seciranja trupel dotičnih morskih prašičkov.

Vsebinske druge cevi so bile bakterije, ki povzročajo bolezen v žlezah. Izvršil bom nadaljne poskuse na konjih ter sporočil ob primernem času o rezultatih.

Dr. Babesh, ravnatelj."

O uspehih te preiskave je bila obveščena rumunska vlada, ki je informirala s svoje strani zaveznike in nevtralne vlade. Poročilom so se dodali prepise vladnih dokumentov.

"Na ta način se je dokazalo nad vsak dvom — pravi poročilo — da je še pred našo vojno napovedjo proti Avstro-Ogrski in v času, ko je izvajala Rumunska strogo nevtralnost in da so obstajale s cesarsko nemško vlado normalne razmere, cesarsko nemško poslanstvo kršilo vsa pravila nevtralnosti ter vse dolžnosti diplomatskih zastopnikov, ker se je uvažala na skrivnem v rumunsko glavno mesto precejšnjo množino izredno močne eksplozivne snovi ter kulture bacilov, s katerimi so nameravali inficirati domače živali ter povzročiti s tem boleznijo, ki se lahko prenesejo na ljudi.

Nobenega dvoma ni glede na vprašanje, na kakšen način so bili spravljani ti predmeti v rumunsko glavno mesto. Izredno stroge odredbe, ki jih je izdala rumunska vlada v pričetku evropske vojne na meji dokazujejo, da so se spravile te eksplozivne snovi in bacile v deželo potom diplomatskih zvez, kar se potrjuje tudi z uradnim pečatom nemškega konzulata v Kronstadt na Sedmograškem, ki je bil pritisnjen na škatljo z bacili. V nemško poslanstvo pa so mogle dospeti te stvari le s posredovanjem diplomatskih kurirjev, ki so zavarovani proti vsaki preiskavi. Imena dotičnih prejemnikov pa tudi omogočajo, da se ugotovi doba, v kateri so bili omenjeni bacili pripeklani na rumunsko ozemlje.

Tudi ne more biti nobenega dvoma o namenu navedenih snovi, ki so bile vpeljane na Rumunsko. Lahko je namreč razumeti, da bi se te snovi ne mogle vtihotapati iz Rumunske v Rusijo, ker bi ne bilo nobenega diplomatskega kurirja, ki bi preskrbel ta posel. Blago tudi ni moglo biti namenjeno za prevoz v dežele balkanskih nasprotnikov Nemčije. Vsled tega je jasno, da so nameravali porabiti ta uničevalni material v Rumunski sami in najbrže še v času miru, kajti poslanstvo se je naprosilo, "naj kaj poroča o doseženi uspehih", o čemer naj bi se sporočilo s posredovanjem gospoda K. Vsled tega je dokazano, da so člani nemškega poslanstva, zavarovani s svojo imuniteto, hoteli skupno s člani bolgarskega poslanstva uprizoriti na tleh prijateljske nevtralne države kriminalne napade proti varnosti te države ter proti življenju njenih prebivalcev.

Rumunska vlada čuti vsled tega dolžnost, da slovesno protestira proti takemu kriminalnemu postopanju in prav posebno proti porabi bakterijskih kultur, ki so nečastno orožje in prav gotovo huje kakor poraba strupa, ki je prepovedan na podlagi soglasnega sklepa četrte mednarodne konference v Haagu. Protestirati mora tudi proti naravnost nezaslišani kriviti dolžne lojalnosti in korektnega vedenja, ki ga nalaga mednarodno pravo diplomatskim zastopnikom za prerogative in privilegije, ki so zajamčeni tem diplomatskim zastopnikom.

Spis, ki obsega te obdolžitve, je uradnega značaja, in dasi tudi rumunske vlade ne smatramo za božansko, je vendar skoraj popolnoma neverjetno, da bi stopala pred ves svet s tako strašno obtožbo, če ne bi imela trdnih dokazov zanj. Rumunska vlada opozarja, da se je vse to vršilo v času, ko še ni bilo vojne med njo in centralnimi silami. Ali tudi proti sovražni državi so taka sredstva nedopustna in le v najbolj barbaričnih dobah se najde kaj podobnega. Značilno je to za ves sistem nemškega kajzerstva, značilno je pa tudi, da se nemška vlada ni upala na to obdolžitve niti z eno besedico odgovoriti.

Življenje v stari domovini.

Kako se sedaj živi na Slovenskem, nam približno kaže sledeče poročilo iz ljubljanskega aprovizacijskega oddelka, s seje dne 22. junija. Pri tem je treba jemati v poštev, da ne smejo časopisni povedati popolne resnice, če nočejo zapasti konfiskaciji.

Poročilo se glasi:

Pomanjkanje zelenjave je v Ljubljani vedno občutnejše. Razni izvenljubljski kupci že kar po domeh posestnikov pokupijo vso zelenjavo, tako da je pride na trg zelo malo. Vsled velikega pomanjkanja zelenjave se že tudi nihče več ne ozira na uradno določene cene in se preplačuje blago vsevprek. Cene raznih zelenjav so se navile že tako visoko, da jih revež niti kupiti ne more. Mestna aprovizacija se bo kar najbolj potrudila, da napravi konec tem neznosnim razmeram ter prepreči brezvestno navijanje in preplavanje zelenjave.

Ker bo mesto jeseni skoraj gotovo navezano izključno le na kurivo z drvni in bo dobiti zelo malo premoga, je mestna aprovizacija sklenila že več kupnih pogodb za dobavo drva.

Nakup se večja množina masti.

Honorirala se bo cela krušna karta, in sicer odpade na osebo po pol kg bele moke in pol kg koruznega zdroba. Ker je na razpolago še nekaj ajdove moke, bo dobil eden izmed okrajsev namesto koruznega zdroba po kg ajdove moke.

Pšenični zdrob se bo zopet pričel oddajati za otroke kot navadno in se razdelni načrt še objavi.

Zadnji čas se stranke zelo pritožujejo glede kakovosti vojnega kruha. Res je, da so večsili posamezni peki krivi, da je kruh slab, vendar bo pa sedaj glavni vzrok, da ni ravno posebno dober vojni kruh, zelo slaba moka. Tako slaba moka se še ni nikdar porabljala za peko kruha. Pričakovati je, da bo prihodnje dni kruh boljši, ko se bo pričelo mešati k moki za peko tudi 35 odstotkov koruzne moke.

S posebnim deželnovladnim odlokom je bila odločena mestna aprovizacija kot prevzemalnica vse v Ljubljani pridobljene masti in sploh maščobe. Ljubljanskim mesarjem se je po "Deželni mestu za dobavo klavne živine" nakazalo večje število prašičev. Ker je mestna aprovizacija določena kot prevzemalnica za maščobo, bi morali mesarji ves špeh oddati aprovizaciji. Tega pa niso storili in mesto 500 kg špeha oddali mestni aprovizaciji le 18 kg. Zasedovala se je zadeva naprej in dognalo, da mesarji večino špeha in prašičjega mesa niso prinesli na trg, temveč odprodali blago kar pod roko. Da se pri prodaji pod roko ne zahtevajo za blago maksimalne cene, je vsakemu jasno. Če bi se pustilo, da gre vsa stvar tako naprej celo pot, potem bo Ljubljana v jeseni, ko bo sezija za prešiče, zopet brez vsakega mesa, in kar je najhuje, brez maščobe. Dobro poučeni krogi trdijo, da se je lansko jesen prav gotovo v Ljubljani prodalo 15 vagonov masti pod roko in se je večina izvozilo iz mesta. Vse izkušnje kažejo, da dokler bo kupčija s prašičjimi izdelki v rokah posameznih mesarjev, je naravnost izključeno, da se prepreči špekulacija in ohrani blago mestu. Mestna aprovizacija si bo vsled tega izposlovala pravico, da bo le ona prevzemala vse za ljubljanski trg določene prašiče in razpolagala tudi edinole aprovizacija s tem blagom. Proti mesarjem pa, ki niso doslej oddali vse maščobe mestni aprovizaciji, kot zakonito določeni prevzemalci za to blago, se bo vsled njihovega nepornega ravnanja najstrože postopalo.

Občinstvo je zelo zadovoljno z uvedbo maksimalnih cen za črešnje. Kakor je vse kazalo, bi radi špekulanti navili cene črešnjam tako visoko, da si jih niti srednje situirano prebivalstvo ne bi moglo kupiti. Z novimi cenami je določena vsaj približno primerna cena, četudi še vedno previsoka. Da pa pride kolikor mogoče veliko črešnje na ljubljanski trg, je pa mestna aprovizacija ljubljanska organizirala v lastni režiji tudi nakup po deželi in potem črešnje oddaja ljubljanskim prodajalcem sadja.

Mestna aprovizacija se namerava jeseni založiti z večjimi množinami sadja, ki bi ga vskladščila v dveh skladiščih.

V mestnem okraju spodnješiškem so se večkrat slišale pritožbe posebno s strani železničarjev, da je premalo mesnic in so zato primorani hoditi po meso na oddaljeni ljubljanski trg. Mestna aprovizacija se je zato trudila, da odpre v Šiški še eno mesnico, a je bilo nemogoče, ker ni nobenega mesarja, ki bi danes lahko pričel z obratovanjem v novi mesnici. Da se pa vsaj za silo in dokler ne bo mogoče otvoriti nove mesnice, vsaj nekoliko pomaga upravičenim željam tega okraja, bo mestna aprovizacija naročila že obstoječima dvema mesarjema v Sp. Šiški, da prodajata meso v svojih mesnicah v sredini Spodnje Šiške.

Vsi slabše situirani sloji ljubljanski imajo že posebne razne izkaznice za nakup živil in pridejo pri vseh oddajah mestne aprovizacije prvi na vrsto. Zato se je že večkrat zgodilo, da so bili ti sloji boljše oskrbovani, kakor pa imovitejši, ki bi plačali vsako ceno, samo da dobe blago. Mestna aprovizacija bo zato za vse one, ki do danes še niso vdeleženi pri nobeni aprovizacijski akciji, izdala posebne kazalnice, da se jim vsaj časih lahko zagotovi nakup aprovizacijskih živil.

Mestna aprovizacija je naznanila deželni vladi, da potrebuje za preskrbo prebivalstva najmanj 50 vagonov zgodnjega krompirja in prosila obenem za transportna dovoljenja, da nakupi krompir po Ogrskem. Prosil se je, če se bo pa udi dobil zgodnji krompir, je drugo vprašanje.

Svojčas je bilo strašno pomanjkanje mleka v Ljubljani in niso bile krite niti najnujnejše potrebe doječih mater in najtežjih bolnikov. Mestna aprovizacija se ni ustrašila stroškov in je Mlekarski zvezi naročila, naj preskrbi za Ljubljano

za vsako ceno vsaj nekaj mleka, in res se je zadnji čas dovoz mleka znatno zboljšal. Dobavni in režijski stroški za mleko so pa bili doslej tako dragi, da je pri Mlekarski zvezi nastal deficit 3000 kron. Z ozirom na splošne aprovizacijske interese pokriva ta deficit mestna aprovizacija iz svojega.

Razdelil se bo na rodbinske karte fižol in odpade na vsako osebo po četrte kile.

Na znanje jemljemo, da nas je "Radniška Straža" v zadnji številki zopet napadla zaradi izjave o jugoslovanski republiki. Teh "bratskih" napadov smo že vajeni. "R. S." smatra zadiranje v slovenske socialiste in zlasti v "Proletarec" za svojo glavno nalogo in njeno uredništvo se pri tem vedno postavlja na visoko sodniško mesto, s katerega avtoritativno "čisti", izključuje in razsaja. "R. S." s svojim neznanjem v rečeh socializma in s svojo konfuznostjo, katero prekaša le še njena demagogija, je pa dovolj jasno dokazala, da ima najmanj pravice soditi in ukazovati. Zato ne bomo z njenim rohamenjem polemizirali, ampak enostavno konstatiramo, da je njen napad poln laži, kar ni v njenih predalih nič novega več. Reklji bi "neresnic". Ampak ta izraz bi bil preveč blag; zakaj če človek ve, kaj ni res, pa vendar trdi, tedaj se mora že reči, da se laže.

Nemške oblasti so dale aretirati voditelja poljskih legij, generala Pilsudskega. Značilno. Sodrug Pilsudski je stal začetkom vojne na čelu gibanja zoper Rusijo. Nemčija ga je torej smatrala za svojega zaveznika. Ampak Poljaki si ne predstavljajo svoje osvoboditve tako kakor Viljem, in nemške oblasti jih sedaj zapirajo.

Namesto Zimmermanna je postal dr. von Kuehlmann državni tajnik za zunanje zadeve v Nemčiji. Nekateri pravijo, da bo delal za mir. Bomo videli.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

— Lestnik in izdajatelj —

Jugoslovenska delavska lista v Chicago, Illinois.

Narednina: Za Ameriko \$2.00 za celo leto, \$1.00 za pol leta. Za Evropo \$2.50 za celo leto, \$1.25 za pol leta.

Oglašni po dogovoru. Pri spremembi kvartalno je poleg novega naslovni tudi stari naslov.

Chicago delavske organizacije. Socialistični savez v Ameriki.

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja lista in drugih nerednosti, je posiljati predsedniku družbe

Fr. Udovich, 1844 S. Racine Ave. Chicago, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by

South State Workmen's Publishing Company Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and Canada, \$2.00 a year, \$1.00 for half year. Foreign countries \$2.50 a year, \$1.25 for half year.

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

4000 W. 31. STREET. CHICAGO, ILLINOIS

Japonci in ljudsko šolstvo.

Kakor poroča neki potovalec, stoji baje Japonska na vrhuncu ljudskega šolstva. To je tem bolj znamenito, če vemo, da Japonska pred letom 1907 sploh ni imela pravih ljudskih šol, marveč samo nekaj privatnih šol. Danes pa ima Japonska 22,900 ljudskih šol, ki so vse podrejene posebnemu ministru in imajo 1893 državne nastavljenih šolskih ministrov. Že iz davnih časov so polagali Japonci največjo pozornost na telesno vzgojo in zlasti se je gojilo svoj čas sabljanje, ki ima še danes v srednjih šolah in učiteljskih seminarjih svoje mesto kot prosti predmet. Kakor moški, tako so se tudi ženske iz plemenitih rodbin urile svoj čas v jahanju, v lovu in sabljanju. Ženske so baje takrat celo poveljevale svojim četam na bojiščih. Posebno pa negujejo Japonke danes ples in sicer gimnastični ples. Igre in šport so priljubljeno razvedrilo mladine. Posebno mesto imajo v japonskih šolah telovadba, za katero so določene tri ure na teden. Poduk v telovadbi se prične že v prvem letu ter obsega tudi plavanje. V službi telesne vzgoje je tudi poduk v ročnih delih za dečke in deklice. Kjer je to mogoče, podučujejo v tej stroki, izdelujejo se predmeti iz papirja, flovice, lesa, bambusa, raznih kovin in drugega materiala; seveda se izdelujejo tudi navadna ročna dela. Interesanten je paragraf iz šolskega reda za ljudske šole, ki pravi: "Ravnatelj in učitelj ljudske šole smeta otroka kaznovati, če se jima zdi to vzgojno potrebno, nikdar pa se ne sme uporabiti telesna kazen." Telesna kazen je torej na Japonskem prepovedana. Če zasluži učenci kazni, jih učitelj pokara. V skrajnem slučaju pokliče starše. Splošno se v japonskih šolah, dasi ravno ne nekateri razredi prenapolnijo, prav malo kaznuje in sicer vsled pravih spoznanj, da je večja umetnost preprečiti prestopke, kakor jih kaznovati, zlasti ker vsled prepogostih kaznij otroci lahko postrovo. Navadno pravijo, da pomaga odprava telesne kazni, da se omežuje otrok. Kdo pa bi očitaj Japonski mehkuznost? Neopoznaženi otroci in taki, pri katerih je vzgoja težavna, se seveda kaznujejo. Tozadejna odredba se glasi: "Če je obnašanje kakšnega otroka tako, da je v kvar vzgoji drugih otrok, sme ravnatelj prepovedati otroku obisk šole." Če imajo na Japonskem tudi poboževalce, ni znano. Na zelo visoki stopnji pa so na Japonskem zdravstveno nadzorstvo. Vse okrajne in občinske šole in vse državne šole imajo svoje šolske zdravnike. Samo v občinah, ki imajo manj kakor 5000 prebivalcev, sme vladni zastopnik dovoliti, da ni šolskega zdravnika. Leta 1908 je bilo na 11,868 šolah 6459 šolskih zdravnikov. Noben šolski zdravnik torej nima več šol pod seboj, kakor dve, kar je tem večja pomena, ker te šole večinoma niso prenapolnjene. Pred vsem pa polagajo v japonskih ljudskih šolah veliko važnost na vzgojo na prostem.

Kamnitni velikani.

Stavbinska umetnost starih narodov daje se vedno modernim ugankam, katerih ne morejo rešiti naši inženirji. Tako na primer ne vemo, kako je bilo mogoče spraviti velikanske granitne bloke iz Nubije do spodnjega Egipta ter jih nato nagromaditi brez parnih strojev do višin piramid. Enako stoji tehniški popolnoma brez sveta in strmeči pred velikim kamnom, ležečim pri slavni svetilnici solca v Basileku, ki predstavlja največji kamen, kar so jih je kdaj izklesali iz kakšnega kamnoloma. Dolg je 22 metrov, širok 4.2 metra ter visok 5.8 metra. Teža se ceni na najmanj 1500 ton, to je 1000 kilogramov za ton.

Vse kaže, da je bil ta velikanski kamen določen za zgradbo tega svetilca, kajti v podstavku svetilca je najti še več takih kamnov. Kako so mogli stari stavbinski mojstri spraviti skupaj take žudovore, ostane pač najbrže večna skrivnost.

Mir z Avstrijo?

Izza kulisa prihajajo zadnji čas vesti, po katerih bi bilo soditi, da skušajo zavezniški pridobiti Avstrijo za separaten mir in da igra pri tem Amerika znamenito vlogo, ker je v vojni le z Nemčijo, ne pa tudi z njenimi zaveznicami. Ob enem trdijo glasovi z druge strani, da se Avstrija močno trudi za obnove prijateljstva z Zedinjenimi državami.

Da bi človek mogel presoditi, kaj je na vsem tem resnice, bi moral imeti vpogled v položaj, ki ga nimajo niti diplomatje. Kdor jemlje taka poročila, tudi če se začnejo s trditvijo, da prihajajo iz "dobro poučenih krogov" ali pa od "visoko stoječih oseb", za čisto zlato, doživi kaj lahko bridko razočaranje.

Toda razmotrati je vendar treba take reči, da se razumejo dogodki in da ne presenečajo človeka.

Zelo naravno je, da bi vsaka bojujoča se sila rada čim bolj oslabilila nasprotnika. Zaradi tega sta se Nemčija in Avstrija na vso moč trudili, da bi pridobili Rusijo za separaten mir in spravili milijone njenih vojakov iz vrst svojih sovražnikov. Zaradi tega je pa tudi razumljivo, da bi zavezniški radi ločili Nemčijo od njenih zaveznic.

Dasi je bila Avstrija tista, ki je pričela vojno, je vendar njena vodilna vloga takoj izgubila, ko je stopila Nemčija na bojišče. To je bil najjasnejši dokaz, da je med centralnimi silami Nemčija tista, ki pravzaprav vodi vojno in da je bila Avstrija s svojim ultimatomom in s svojo vojno napovedjo le prednja straža Nemčije.

Tekom vojne je postajalo to razmerje vse jasnejše in jasnejše, vsled česar se je tudi vse nasprotstvo zaveznic v prvi vrsti obračalo proti Nemčiji. Dasi je ves svet obsojal ultimatum Avstrije in spoznaval, da je bila vojna z njim izsiljena, je bilo vendar kmalu ugotovljeno, da se vodi vojna glavno zaradi nemških interesov, in vsled tega so bila kriminalna dejanja Avstrije kmalu pozabljena.

Čim bolj je šel razvoj v tej smeri, tem bolj se je videlo, da je Nemčija glava in duša vojne centralnih sil, dočim je Avstrija od dne do dne bolj nje ponižna in skoraj neodgovorna dekla.

V vsej vojni ni bilo opaziti takorekoč nobene avstrijske volje več in kmalu je tako izgledalo, kakor da je bila Avstrija prva osvoboditelj Nemčije. Nobena dežela, kateri je kaj ležeče na njeni neodvisnosti, ne bi prenašala nemškega jebrotstva tako, kakor ga je doslej prenašala Avstrija.

Vpričo tega položaja se mora zunanjemu opazovalcu prejalistično vsiliti vprašanje: "Ali se je Avstrija dobrovoljno vdala temu suženjstvu?"

Skoraj bi se to zdelo nemogoče, in komur so vsa zvita pota avstrijske politike neznana, se mora res zdeti, da je nemogoče. Tako je v izvenavstrijskem svetu mnogo ljudi prepričan, da se je Avstrija proti svoji volji vjela v mrežo, iz katere se sama ne more rešiti.

Kdor misli, da je ta nazor pravičen, prihaja lahko da zaključka, da bi morala Avstrija pravzaprav biti vesela, če bi ji kdo pomagal iz objema nemško-kajzerske ljubezni, ki jo hoče kar živo požreti. In kar slikajo vse vesti notranji položaj Avstrije v prav tehnikih barvah in se želje po miru od nikoder tako glasno ne slišijo, kakor iz Avstrije, ima kombinacija, da bi bil separaten mir z Avstrijo mogoč, gotovo nekaj podlage. Najnaravnější posledica pa bi bila, da bi bili s tem tudi ostali dve zaveznici, Bolgarska in Turčija, ločeni od Nemčije.

Za zavezničke v celoti bi bila to neprecenljiva olajšava in vojna bi bila s tem na vsak način zelo okrajšana, ker nima Nemčija pač nobenega upanja, da bi dobila druge zavezničke kjerkoli na svetu. Njen poraz bi bil s tem zapечат in ker gotovo nihče nima namena, da bi vzel Nemčiji kaj resnično nemškega in s tem posejal seme za kakšno novo vojno v bodočnosti, bi bil s tem res le kajzerizem premagan, česar tudi Nemcem ne bi bilo treba obžalovati.

Ali ta kombinacija ni v praksi tako enostavna, kakor jo je na papirju lahko zapisati. Dostikrat smo že naglašali, da niso zaveznički na noben način taka homogena enota, kakor bi bilo soditi po izjavah, prirejenih za zunanji svet. Med njimi je sila, ki se peni od jeze in kriči kar o izdajstvu, ako le sliki besedo o separatnem miru z Avstrijo. To je Italija. Kajti če se res sklene tak mir, tedaj

je njena hegemonija na Jadranskem morju pri vrugu, aneksija dežel, po kateri se ji siline cede, pa tudi dim.

Italijanski državniiki so sicer zelo kratkovidni, ker bi sicer spoznali, da postaja uresničene njih osvojevalnih sanj od dne do dne bolj nemogoče. Seveda je Anglija podpisala pakt, ki obljublja Italiji vse obrežne dežele dol do Dubrovnik; ampak ta pakt bi mogel le tedaj imeti popolno veljavo, če bi jumaška Italija vse to vojaško osvojila. Doslej pa ni niti najmanje pokazala te sposobnosti in je menda tudi v bodoče ne bo. Italija ni okupirala niti tega, kar bi ji po pravici šlo, namreč Tridenta, še manj pa Trst, Postojno, Istro in Dalmacijo.

Povrh tega očitno italijanski ministri in žurnalisti ne razumejo pomena ruske revolucije. Kljub vsem nesrečam je vendar Rusija za zavezničke neuporabno važnejša od Italije. To morajo razumeti v Londonu in v Parizu in v Washingtonu. Če pa šteje Rusija kaj v zboru zaveznicov, se ne morejo italijanske roparske zahteve nikdar izpolniti, kajti demokratična Rusija, ki se je sama odrekla vsem aneksijam, ne more v svojem interesu nikoli sankcionirati take tatvine.

Toda vsega tega menda ne razumejo v Rimu, kjer gonijo venomer svojo in postajajo zlasti proti Jugoslovanom od dne do dne bolj agresivni. Celo če slišijo, da bi imeli Jugoslovane v Avstriji dobiti kakšno resno avtonomijo, so vsi iz sebe.

V tistih krogih, v katerih se govori o separatnem miru z Avstrijo, se je zaradi tega tudi že namignilo Italiji, da se tudi njej lahko zagrozi, če grozi ona. V resnici je Italija zlasti kar se tiče premoga, raznih živil, municije itd., zelo odvisna od uvoza; prav tako je odvisna od zunanjegega, zlasti od ameriškega kredita. In potihem se ji je reklo, da bi vse to lahko izgubila, če bi se upirala miru, ako bi bil ta sicer mogoč.

To pa je glavno vprašanje od katerega je odvisna vsa kombinacija.

Z dovoljenjem Nemčije gotovo ne more Avstrija skleniti posebnega mira. Kajti v Nemčiji dobro vedo, da je v tem slučaju njih igra izgubljena. Ako bi se Avstrija odločila za tak korak, bi morala dejansko pretrgati stike z Nemčijo in vsled tega popolnoma izpremeniti svojo politiko.

Poročila iz Švice pripovedujejo, da narašča v Avstriji nezadovoljnost z Nemčijo in da se vse glasneje zahteva sporazum z Rusijo. Tudi te vesti je seveda zelo težko kontrolirati, dasi se zelo razumljivo. Ampak poročila ne pravijo, v katerih krogih se vrši ta proces.

Če bi se nazori v vladajočih krogih tako menjali ali pa če bi ljudstvo postalo dovolj močno, da bi moglo v tem zmislu krepko pritiskati na vladu, tedaj bi se o stvari lahko resno govorilo.

Rekli smo, da je separaten mir z Avstrijo le tedaj mogoč, ako se odreče Nemčije. Radikalna izprememba notranje politike, ki bila tedaj nujna, neizogibna posledica. Nemško nacionalistični krogi ne bi nikdar odobrvali takega koraka in vlada se ne bi mogla več opirati na nje. Med Nemci bi se mogla tedaj naslanjati le na zmernejše elemente, ki ji pa nikakor ne bi mogli dati zadostne podpore. Druga izhoda torej ne bi bilo, kakor da pošče Slovane in v ta namen izpolni njihove zahteve.

To pa ne pomeni nič manj, kakor da bi morala stara Avstrija umreti, kajti da bi se v njenih mejah uveljavila enakopravnost narodov, bi moral pasti ves dosedanji sistem in ustvariti bi se moralo nekaj popolnoma novega. Izginiti bi moral dualizem, izginiti centralizem, izginiti dosedanje "kronovinske" meje in namesto vsega tega bi morala stopiti federacija narodov, ki se ne da misliti brez zelo obširne demokracije.

To bi bil tem nujnejši pogoj, če bi hotela Avstrija res iskati sporazum z Rusijo in z njeno demokracijo.

Ali je v Avstriji v merodajnih krogih tako razpoloženje? Ali je tudi dovolj moči, da se premagajo opozicija nemške buržvazije in madjarske fevdalne gospode? To je vprašanje, na katero se od zunaj ne more odgovoriti. Prav od tega vprašanja je pa odvisno, ali je separaten mir z Avstrijo mogoč ali ne.

Na vsak način je to tako velik problem, da mu je treba posvetiti najresnejšo pozornost.

Naborni neuspeli.

V Pittsburghu se je pri nabornih pokazalo, da je izmed petih registriranih moških poprečno le po eden sposoben za vojaško službo. Člani naborne komisije so bili zelo presenečeni; mi pa nismo.

Pittsburgh je središče pennsylvanskih pekel. Pittsburgh s svojo okolico predstavlja do vrhuna industrializiran ameriški kraj. Industrija pomeni pač produkcijo bogastva; ampak v naših kapitalističnih razmerah pomeni tudi uničevanje človeškega zdravja in življenja.

Poprečne glave mislijo, da sploh ne more biti drugače. Ulična razsvetljava v mestih zahteva na milijone žrtev; na kupe vsakovrstnih mušic, nočnih metuljev i. t. d., ki jih privabijo luči, pogine od njih. Zato se vendar mesta ne morejo puščati v temi. Železnica, letanje v zraku, rudarstvo, plavzarstvo i. t. d. je spojen z raznovrstno nevarnostjo; ali zato se človeštvo vendar ne more vrniti v dobo, ko so ljudje prebivali po skalnatih brlogih. Kultura in napredek se mora pač poplačati, tak je naraven zakon.

Tako se govori.

Da zahteva napredek svoje žrtve, je pač resnično. Ničesar ni človeštvo pridobilo brez boja in žrtev. In ta bojevitost in požrtvovalnost je v človeški naturi. Nikdar ne bi bilo postalo letanje po zraku mogoče brez smrti hrabrih ljudi, ki so pri izkušnjah postavljali svoje življenje na kocko. V boju proti najnevarnejšim nalezljivim boleznim so umirali hrabri zdravniki, iščoč z lastno nevarnostjo značaj boleznih in sredstva proti njim. Žrtvovali so sebe, da pomagajo rešiti tisočere ali milijone.

Toda to so bile žrtve, brez katerih se ni mogel doseči veliki cilj. Če se kapitalizem sklicuje nanje, češ da je industrija brez žrtev nemogoča; je to nepošteno.

Iznajdba ali odkritje je delo v tem, v neznanem. Kdor gre raziskavat južni pol ali pa študirat črno kugo, ne more poznati vseh nevarnosti, ki čakajo nanj. Industrija pa ni neznaná zemlja, temveč je osnovana na vsestranskih izkušnjah; spojena je z nevarnostmi, ali te nevarnosti so znane in enako so znana obrambna sredstva.

Tendenciozna pretiravanje ni naša navada. Bilo bi demagoško, ne pa socialistično, če bi peli, da se lahko prepreči absolutno vsaka nesreča v industriji. Tako popolno pač še ni človeštvo. Toda nepobitna resnica je, da so nevarnosti tem številnejše in tem večje, čim bolj je profit edini namen industrije.

To ni tako globoka modrost, da bi jo mogli le nenavadni veleumi izkoptati. Stvar je tako enostavna, da ne more biti bolj. Čim manj izdam za varnostne naprave, tem več mi ostane v žepu. Čim bolj potlačim delavske mezdne, tem bolj se mi bo polnila mošnja. Ako dosežem, da mi osemdeset delavcev opravi toliko dela, kolikor bi ga bilo dovolj za sto, bodo moji izdatki toliko manjši.

Toda čim manj se brigam za varnostne naprave, tem laže bodo delavci v podjetju pobijani. Čim slabše so plačani, tem slabše se

bodo hranili, čim bolj bodo priganjani, tem bolj jih bo delo izsesaleno, tem bolj bodo njih telesna pešala, tem manj bodo mogli nadomeščati izgubljene moči, tem manj se bodo mogli varovati nevarnosti, tem bolj bodo sploh degenerirali.

Pred nobeno naborno komisijo ne pride sto odstotkov sposobnih rekrutov. Značilno je pa, da je sposobnost tem manjša, čim industrialnejši je kraj. Pittsburgh ni edino mesto, iz katerega prihajajo taka poročila. Splošno so v industrialnih krajih najslabši rezultati.

Sedaj, ko potrebujejo Zedinjene države mlade ljudi za armado, so presenečene in spoznavajo, da ni zdravje privatna, ampak da je zelo javna zadeva. Kaj bi bilo, če bi se proces degeneracije še bolj razširil, pa če bi prišla Amerika direktno v nevarnost, da bi bila doma napadena? Varnost dežele je odvisna od zdravja in sposobnosti njenega prebivalstva.

Tako prihaja spoznanje sedaj, ko je vojna.

Toda pred vojno je bil mir in po vojni bo zopet mir. Vojna je izjemni, mir je normalni položaj.

Če je zdravje prebivalstva važno v dobi vojne, ali more biti v dobi miru manj važna? Sposobnost dežele je od njega odvisna. Kajti dežela more napredovati in se razvijati le v svojem živem prebivalstvu.

Kapitalistični sistem se pa ne more brigati za zdravje in za moč ljudskih množic, ker se mora brigati za svoj profit. Kapitalistični sistem mora izkoriščati prebivalstvo; mora, ker je to v njegovem značaju, ker bi sicer izpodkopaval samega sebe. Z izkoriščanjem mora — hoče ali noče — slabiti ljudskih množic, ker se mora brimora — hoče ali noče — slabiti in matere, in z njimi njihov zarod.

Če pa pride čas, da je vsa dežela odvisna od čim večje sposobnosti svojega prebivalstva, spozna s strahom, da ima ljudstvo slabše. Tedaj je pomoč seveda prepoznana.

Umetnost vladanja je v tem, da se prilagode razmere sedanosti za čim boljše bodočnost.

Kapitalistični sistem izpodkopa bodočnost, oglodava njene korenine in jo spravlja samo v nevarnost pogina. Kajti bodočnost je v ljudstvu. V kapitalizmu je obstanek ljudstva v največji nevarnosti — glasno potrjujejo to naborni po Ameriki. A kaj bo dežela, kaj bo država brez ljudstva?

Če hoče rešiti sebe, mora dežela rešiti ljudstvo. To je naloga vlade. A s kapitalizmom je to nemogoče. Torej ni druge, kakor da dežela sebe, se mora rešiti kapitalizma. Vlada, ki hoče omogočiti boljše bodočnost, mora odpraviti nevarnosti v sedanosti.

Ali buržvazna vlada ne razume tega; kajti razredna vlada je. Ona vidi interese svojega razreda in jih zamenjava z interesi dežele. Zatorej je treba nadomestiti razredno vladu z nerazredno, z ljudsko, z vlado, ki prihaja iz množice samih.

To je naloga delavskega razreda, čigar cilj je odstranitev razredov. To je naloga socializma. Le v socializmu postane ljudsko zdravje splošna, javna zadeva.

Politika in delavstvo.

Še danes čestokrat naletimo na nazor, da delavski stan nima poudarja, se brigati za politična vprašanja, ali če je že to neobhodno potrebno, naj se pridruži meščanskim političnim strankam, ki "tudi" zastopajo interese delavstva.

Ta nazor je star in že Lassalle se je čutil prisiljenega, ga pobijati. Pri nas, ki smo takorekoč rojeni konservativci, je ta nazor še močno razširjen. Pri vseh mogočih političnih strankah, konservativnih in svobodoljubno-nacionalističnih, opazimo neizogibni privešek razredno nezavednega delavstva. To nezavedno delavstvo ni očitvidno ni niti na jasnem o tem, da je resnična politična svoboda nujni predpogoj družabne moči delavskega stanu. Dogodki zadnjih let tako jasno dokazujejo, da so posamezna socialna vprašanja delavskega, proletarskega razreda v zelo ozki zvezi s političnim položajem in s politično postavodajo. Ravno kriza, ki jo ves svet

sedaj preživlja, to jasno dokazuje. Otrnanja in vnanja vprašanja držav in njihovi doživljaji imajo svoj vpliv predvsem na življenje in gibanje širokih delavskih mas.

Pri nas na Slovenskem so vse politične stranke in stranke dokazale, da so nezmogljive, se boriti za velika in odločilna načela demokracizma in svobodoljubnosti tudi takrat, kadar gre za materialne dobrote moderne demokracije. Zgolj politična demokracija, ki nima poguma, lotiti se tudi družabnih, reformnih stremljenj delavstva, danes ne more zadostovati zavednemu delavskemu stanu. Taka demokracija je kvečjemu le politično slepilo; ravno pri nas se je demokratična ideja izrabljala, da je skoraj skorumpirala in naposled izkreditirala vse cilje in ideale moderne demokracije. Zakaj demokracija, ki prezira sodobna socialna vprašanja v kapitalistični družabni formaciji; je (Konec na 6. strani.)

Švici manjka preмога.

Švicarsko elektro-tehnično društvo je vložilo pri švicarskem poljedelskem oddelku vlogo radi peke kruha s pomočjo elektrike. To vprašanje je dobilo splošen in obsežen narodno-gospodarski pomen. V nekako 6000 pekarnah Švice se speče na leto nekako 800 milijonov funtov kruha in sicer s pomočjo preмога, katerega se požge na leto od 300 do 400 milijonov funtov, za kar je plačevala Švica pred vojno šest do sedem, sedaj pa 12 do 15 milijonov frankov. Ta denar je odšel v inozemstvo, predvsem v Nemčijo. Ves ta kruh pa bi se spekel lahko v Švici s pomočjo uporabe električne sile in ponoci, ko se elektrika ne potrebuje v drugih obratih.

Že pred vojno so spoznali izvedenci, da so električne peči ne le tehnično boljše od premogovnih, temveč da so tudi gospodarsko zmogljive konkurence.

Pri današnjih cenah preмога je peka kruha s pomočjo elektrike veliko cenejša, kakor pa s premogom, ker je cena električnega toka ponoci veliko manjša. Če bi se danes spekel ves kruh v Švici s pomočjo elektrike, bi se prihranilo na le-

to dva do tri milijone frankov radi sedanje cene preмога. Ker pa se cene preмога v doglednem času ne bodo zmanjšale, ostane tudi po vojni peka s pomočjo elektrike veliko cenejša in sicer ne glede na odpadek izvoza denarja ter druge prednosti, zvezane s tem načinom pečenja kruha. Peka z elektriko je veliko bolj čista ter odpade transport kuriva, pepela in tudi dim.

Za Švico je splošno razširjenje peke kruha s pomočjo elektrike naravnost gospodarstva potreba, pri čemer je treba seveda vzeti v poštev, da je mogoče uporabljati le nočni tok, ki preostane.

Peki bodo morali vsled tega urediti svoje naprave na tak način, da se bo le ponoci uporabljal tok. Ker pa je delo v tej industriji že itak nočno delo, ne bodo nastajale v tem oziru nikakršne težave. Glavna stvar je, da se preskrbe peki s potrebnimi pečmi.

Zvezna nemška vlada je naznanila, da bo vlada drugo leto zaplenila ne samo pšenico in drugo žito za kruh, ampak tudi ječmen, oves, ajdo in sploh vse užitne rastline. Proso bo vlada sama pridelovala.

Vojna in družabni red.

Profesor John Dewey s columbijskega vseučilišča spada med tiste učenjake, ki niso le v Ameriki znani, ampak imajo resnično svetovni glas. Mnenje takega resnega učenjaka o svetovni vojni in njenih posledicah je — če že nič drugega ne — vsaj zanimivo. Če pa podaja za svoje mnenje tudi argumente in ga podkrepljuje, tedaj d-biva večjo vrednost.

Chas. W. Wood je imel s profesorjem Deweyem razgovor o tem predmetu in je objavil njegove nazore in vtisk, ki so ga napravili nanj, v newyorškem "World".

Poročilo o razgovoru utaja Wood s sledečim predgovorom:

"Svet je mrtev, živio svet! Pravkar se je velika civilizacija poslovila od življenja; z bliskovito hitrostjo nas žene v popolnoma nov in tuj družaben red. Tako zelo se bo razlikoval od tistega, ki je obstajal pred štirimi leti, kakor se razlikuje sedanja družba od srednjega veka. Še je prezgodaj, da bi se moglo reči, kdaj se izvrši ta izprememba, kajti noben umrjoči človek ni dovolj moder, da bi nam mogel povedati, kakšna bo ta nova civilizacija. Toda čez drn in strn ji hitimo naproti. Stare ideje, stari nazori, stara življenjska pravila, ki smo jih smatrali za tako stalna kakor severno zvezdo, bodo razbita v velikanskem polemju. Kdor ne more prilagoditi svojega mišljenja novi smeri in razumeti prihajajočega sveta, se že sedaj lahko prišteva mrtvim."

Potem pravi Wood: "Ničče se ni izražal natančno s temi besedami, toda tako se je vsadilo v moji glavi, če je profesor Dewey voljan, da prevzame za to odgovornost ali pa ne".

VTISKI.

"Bil je profesor Dewey, s katerim sem imel razgovor," nadaljuje Wood. Rad bi bil vedel, kakšen vpliv bo vojna imela na svet. Rad bi bil vedel, v kakšni luči opazuje resnično velik učinek dogodka, velik, miren, ampak na noben določčen sistem ne vezan mislec, čigar končni sklepi niso niti rezultat okostenele dogme na eni, niti strastnega idealizma na drugi strani.

Zato sem šel k profesorju Deweyu. Pogosto ma sem slišal, da so ga imenovali vodilnega vzgojitelja Amerike. Poslovil sem od njega pod vtiskom, da se ne vdaja nobenemu pretiravanju.

Profesor Dewey se je izprva branil intervjuja. "To je prevelik problem," je dejal. Napravil sem se nato, da mu predložim gotova vprašanja, in kdor resno in odkritosrečno vprašuje, ima pri profesorju Deweyu dobljeno igro.

ZAČETEK IZPREMEMB.

"Ali bi mogel takrat, ko je Columbus odkril Ameriko, kdo povedati, kaj bo pomenilo to odkritje?" je vprašal Dewey. "Za modrijane tedanjega časa je to pomenilo novo pot na vzhod. Mišljensko črto ljudi določajo predpostavke. V njihovih možganih se je bila stidila Indija; za Ameriko pa ni bilo precedence. Torej si niso mogli napraviti pojma o zapadni civilizaciji, ki bo sledila odkritju.

V tem času se bojujejo za demokracijo. V glavah večine Američanov je demokracija določen pojem. Zmaga zaveznikov se jim zdi gotova, in zdi se mi, da bodo odkrili demokracijo. Toda ta demokracija se bo razlikovala od demokracije po njihovih pojmih, kakor se je novi svet razlikoval od orientala, ki ga je iskal Columbus.

Bojujemo se, da izkldano gospodarstvo kraljev in cesarjev. Če pa izvršimo to delo, bomo nemara spoznali, da smo izkldali gospodarstvo de-

narja in kupčije. Bojujemo se za pravico, da se smejo delati kupčije, toda ta vojna prav lahko napravi konec tem kupčijam.

Zelo verjetno je, da izgine v petdesetih letih ves sistem, ki ga poznamo pod imenom "kupčije," z sveta.

Pod kupčijo razumemo prodaje blaga in izdelovanje blaga za prodajo. Tri leta se je v Evropi blago večinoma po popolnoma drugem načelu, kot je bilo dotlej v navadi, izdelovalo in prodajalo. Tudi v Ameriki se je ta izprememba že pričela. Začeli smo producirati za porabo, ne za prodajo, in kapitalist ni več kapitalist v tistem zmislu, kot je bil pred vojno. Njegova pravica, da prodaja na odprtem trgu po zakonu ponudbe in zahteve, se graja.

Na Francoskem, v Nemčiji in v Angliji so mu večinoma vzeli pravico, da nalaga svoj kapital po svoji volji. Fabricirati mora, kar mu predpisuje vlada; produkt mora prodajati za cene, ki mu jih predpisuje vlada; svojim delovnim močem mora plačevati, kar določa vlada; in če še preostajajo profiti, jih lahko vzame vlada, da pokriva z njimi vojne stroške.

VOJNA IN PRIVATNA LASTNINA.

Poprečni trgovec je brez dvoma pripravljn na te žrtve in večina jih patriotično čaka na konec vojne, da bodo mogli pričeti s kupčijo zopet po starem načelu. Toda nobenega vzroka ni za mišljenje, da se bo storo načelo sploh še kdaj oživilo. Svet, ki je enkrat tako daleč iz svojega tira, se bo komaj mogel vrniti nazaj. Našel bo drugo privlačno silo, drugo gredišče, drug tir. Brez dvoma se približujemo civilizaciji, ki bo drugačna, kct jo je svet sploh kdaj poznal.

Če more New York podpisati milijardo za posojilo svobode, se mu lahko naloži tudi humanitno posojilo v znesku ene milijarde in eno milijardo bi tukaj prav lahko izdali za veliko korist navadnega ljudstva. Ne rečem, da hoče ljudstvo izdati milijardo dolarjev naenkrat; toda če bi si želelo kupiti kaj, kar velja milijardo dolarjev, bo popolnoma sposobno, da si kupi. Nikdar prej nismo vedeli, kako bogati da smo. Če je šlo za to, da se izda kaj denarja za splošno blaginjo, smo mislili, da moramo varčevati. Ljudje, ki so bili merodajni v denarnih rečeh, so nam neprenehoma vtepali to potrebo v glavo; naenkrat smo pa odkrili, da ni bilo treba tega.

Ne bom se upal prerokovati, kaj da bodo različni narodi zahtevali; toda naj bo karkoli, jaz si ne morem misliti, da si ne bodo s popolno brezobzirnostjo nabavili. Privatna lastnina bo obstajala kot institucija po imenu, svojo svetost je pa že izgubila.

SOCIALNA REVOLUCIJA.

Poglejte le z enim očesom na Rusijo. Večina Američanov se je morala revolucija zdeti kot blažna anarhija. In vendar je revolucija pred nami kot veliki socialni fenomen vojne. Bila je momentana vstaja zatiranih množic, ne da porušijo carja in dosežejo politično priznanje, ampak da vzamejo vajeti vlade in produkcije sami v svoje roke.

Nemčija se ne bo ustavila pri tem, da pade kaiserstvo. Anglija, Francija in Amerika ne bodo počivale, če zavarujejo svetu demokracijo. Ne pričakujem izpremembe tukaj tako hitro, vendar pa smo na poti h gospodarski demokraciji. Gospodarstvo vojakov in delavcev ne bo ostalo omejeno na Rusijo; razširilo se bo po vsej Evropi, in to pomeni, da je režim višjih razredov, celo tistih,

ki so bili znani kot "dostojna družba", pri kraju.

Ta revolucija lahko preseneti svet kakor nevihta, v spremstvu strahovlade in ekstravagantnih orgij novo pridobljene moči, ali pa pride kot stopnjevana, na več desetletij razdeljena evolucija. Da pride, je jasno; nikakor pa ni jasno, kakšne vrste bo gospodarstvo doslej zatiranih razredov.

VOJNA IN DRUŽINA.

"Da je imel profesor Dewey nekaj gotovega, od sedanjega reda različnega pred očmi, je bilo brezdvomno," nadaljuje Wood. "On ni govoril le o izpremembah, ki izvirajo iz gospodarskih in političnih razmer, ampak tudi o tistih, ki jih je pričakovati od industrijalne psihologije, od najintimnejših in posvečenih problemov ljudi obojega spola.

"Ali ste opazili," je vprašal "da se izvrši v najbolj posvečenih tradicijah družbe kmalu najradikalnejša izprememba? Ali ste kdaj pomislili, da se bo družina, kakor jo poznamo, kmalu prenehal? Da bodo besede ljubezni, zakon in romantika izražale za nas vse drugačne pojme, kakor danes?"

Profesor Dewey je eden najznamenitejših psihologov na svetu, in z napetostjo sem pričakoval njegovo razlogo.

"Prosim, opazujte predvsem dve reči," je dejal. "Prvič ne vem, kakšne vrste bodo te izpremembe. Drugič jih ne zagovarjam, naj bodo kakršnekoli. Ne zagovarjam nobenih izprememb v idealih zakona, kakor obstoja dandanašnji. Ne zagovarjam nobene prekucije v naši spolni moralii. Govorim le kot opazovalec vzrokov in učinkov, in s tega stališča je verjetno, da predstojte ogromne izpremembe.

Jasno nam mora biti, da je družina dandanes povsem drugačna institucija, nego je bila pred par sto leti. V družini tedanjih časov je oče bil glavar. V družini sedanjih dni igra oče véasi prav neznamno vlogo. Družinska tradicija pokorščine se je podedovala od rodu do rodu, toda nepokorščina je splošna.

V družini prejšnjih časov je oče imel pravico odločevanja nad življenjem otrok. On jih je vzgojil ali pa ne, kakor se mu je zdelo; kaznoval jih je, kakor mu je bilo prav; redil jih je, kakor mu je ugajalo; izbiral jim je celo žene i nmože.

Danes jih mora tako dolgo pošiljati v šolo, kakor se zdi državi prav; vzdržavati jih mora po predpisih, ki jih določa država, če jih okrutno kaznuje, kaznuje država njega samega, in koga naj vzamejo v zakon, o tem nima nobene besede.

Kaj je povzročilo te izpremembe. Predvsem prehod iz enega gospodarskega sistema v drugega, iz fevdalizma v kapitalizem.

V dobi fevdalizma je bila družina ena gospodarska enota, posameznik pa je našel svojo gospodarsko varnost v svojih stikih z družino. V dobi kapitalizma je posameznik postal gospodarska enota, in oseba je našla svojo gospodarsko varnost v svojem individualnem oprasku.

V naravnem procesu vzroka in učinka je tičalo, da so se otroci otresli jarma patriarhalnega jerojstva. Svobodna izvolitev ženina in neveste je bila nemara najznačilnejši fenomen novega časa, in za svet se je pričela doba romantike. Toda namesto da bi se bila družina kot institucija okrepljala, se je zgodilo nasprotno. Razpoke so postale splošne, ločitve pa še bolj splošne. V vseh deželah, v katerih se je razvila moderna industrija, je opaziti enake izpremembe. Familija ni več tista institucija, ki je bila.

In sedaj stopamo v novo gospodarsko dobo. Petdeset let se je polagoma dvigela, vojna je pa njen napredek znatno pospešila. In z vojno so se izvršile tri najbolj presenetljive izpremembe v socialnem položaju žensk.

ŽENSKO VPRAŠANJE.

Predvsem je ravnovesje spolov na vsak način porušeno. Mnogo milijonov sposobnih mož je ubitih. Drugi milijoni so postali nesposobni za delavnosti, ki jih nalaga zakon. Niti od daleč ne bo dovolj zakonskih mož, da bi se izpolnile vse zahteve; to je važen faktor, ki se mora vzeti v poštev, če tudi ni od daleč najvažnejši.

Veliko važnejše se mi zdi dejstvo, da niso ženske še nikdar tako malo potrebovale moža, kakor sedaj na Francoskem in v Nemčiji. Kajti vojna je pribavila ženskam gospodarsko neodvisnost v taki meri, kakor se jim ne bi bilo nikdar prej sanjalo. Na milijone žensk je prišlo na mesta, kjer so bili prej moški. Pri mnogih delih so pokazale večjo sposobnost kakor moški. Gospodarsko moč že posedujejo in pridobivajo si tudi politično. Morda bi odstopile v prid moškim, če bi moge za to dobiti moža, kar jim pa ni mogoče. Ali bodo hotele odstopiti, ne da bi dobile nadomestilo in odškodnino?

PORODNI PROBLEM.

Potem je treba vpoštevati še nadaljni faktor, in to je pomen porodov, na katerega polagajo vsi narodi velikansko važnost. Otrok ima dandanes pravico, da pride na svet; njegova pravica do rejje je priznana, prav tako pravica do vzgoje. Države prevzamejo odgovornost, ki jo odtegujejo individualnemu očetu. Gospodarsko ni bilo še nikdar tako malo povpraševanja po zakonskih možeh.

V človeških nagonih se pa ni izvršila nobena izprememba. Ljubezen in ljubezen do otrok je v človeški psihologiji še vedno tako utemeljena kakor prej. Obstojala bo, v kakršnikoli obliki se bo že izražala, in ideali ne bodo padli niže. Ideali so produkti razmer, in le tisti, ki imajo oči obrnjene v preteklost, se zgražajo, če napravijo ideali, ki niso več sposobni za življenje, prostor drugim.

Naš sedanji moralni zakonik se ne bo vjemal z novimi razmerami, to se mi zdi gotovo. Všeč ali ne všeč, izprememba se izvrši.

Kakšna da bo, tega ne morem reči. Na poligamijo ni misliti tam, kjer so ženske svobodne; zdi se pa gotovo, da se premakne naš sedanji ideal zakonskega monopola. Šele kadar bo sklenjen mir in se na milijone moških vrne iz zakopov, da stopijo zopet v civilno življenje, bomo mogli z gotovostjo govoriti, kaj se je zgodilo.

Moškim je vojna prizadela, kar se ne da izreči. Danes niso več tisti, ki so bili, ko so odkorakali na fronti. Razvijali so morda moč in pogum in pripravljenost, da doprinašajo žrtve za splošnost in da navdušijo družbo za nove razmere. Ali pa so se navadili, da se krbi zanje in so pri tem izgubili vsako osebno iniciativo.

Kadar se vrnejo, se morda prične graditev, kakor niso može še nikdar gradili. Ali pa bodo pobiti posedali in se zadovoljili s tem, da obdrže ženske mesta, ki so jih dobile v odsotnosti moških.

Karkoli doleti nje, doleti tudi splošno družbo. Eno pa se mi zdi gotovo: V staro zanemarjenost se ne bodo vdali. Karkoli bodo, oboroženi bodo in močni dovolj, da bodo zahtevali drugačno ravnanje.

Mirovni pogoji.

Mnogo se zadnji čas sliši in čita o vojnih ciljih in mirovni pogojih. Nekaj dobrega je v tem na vsak način. Ne le da dokazuje pomnoženo govorjenje o namenih posameznih držav, da narašča hrepenenje po miru povsod, ampak razprave o mirovni pogojih so naravnost potrebne, da se morejo ogromna nasprotja med različnimi silami sploh na kakšen način izravnati.

Doslej se sicer tako soglasje še ni doseglo. Optimisti, ki so dejali, da stoji Nemčija po Michaelisovem govoru na enakem stališču kakor Anglija ali pa celo kakor Rusija, so čitali ta govor zelo površno. Če bi bili pogledali le nekoliko bolj v globočino, ne bi bili mogli priti do tako napačnih sklepov.

Ampak nekaterim takim zmotam ni pripisavati posebne važnosti. Naj se komentira Michaelisov govor tako ali tako, toliko je gotovo, da to ni bil miroven govor. Ne da ne bi bilo v Nemčiji hrepenenja po miru. Gotovo ga je vsaj toliko, kolikor v vsaki deželi. Tudi nemška vlada bi rada dosegla mir, in ima za to zelo važne razloge. Prvič je nezadovoljnost med ljudstvom gotovo večja, nego se priznava. Drugič postaja položaj Nemčije tem neugodnejši, čim dalje traja vojna. Doma je situacija težavnejša, ker pritiška živilsko vprašanje bolj in bolj in ker postajajo kljci po demokratičnih reformah glasnejši in glasnejši; na bojišču pa polagoma peša nemška militaristična sila.

Posamezne epizode, ki se zde vojaško ugodne za Nemčijo, so le epizode in ne pomenijo nič za končni rezultat. Na zapadni fronti dosežejo nemške čete tuptam kakšen uspeh, ki se lahko porabi za tolažilo domačega ljudstva. Ali take trenutne "zmage" ne prihajajo v poštev vprico dejstva, da se vsa nemška črta sicer polagoma, toda gotovo in nenehno, na vsaki fronti so dosegle nemško-avstrijske armade res velik uspeh, ker so se morale ruske čete umakniti iz važnih pozicij in so imele velike izgube. Toda to ni bila vojaška zmaga Nemčije, temveč posledica dogodkov v ruski armadi, o katerih smo na tem mestu že govorili. Pri tem je igrala veliko vlogo nemška izdajalska agitacija, katere značaj postaja čimdalje

jasnejši. Med rumunskimi četami so vjeli precejšnje število ruskih častnikov in vojakov, ki so med njimi agitirali za upor prav tako kakor prej med ruskimi. A ko so jih zaslišali, se je naenkrat izkazalo, da so ti ruski častniki in vojaki — preoblečeni Nemci.

Hindenburgova zmaga, ki je bila dosežena na tak izdajalski način, bi bila lahko imela velik, celo odločilen pomen, če bi bili mogli Nemci takoj do kraja izrabiti veliko zmedo, ki je nastala v ruskih vrstah.

Poizkušali so pač. Obveščeni so bili natančno o vsem, kar se je godilo v ruski armadi. Udarili so z vso silo, prav ko je bil ruski položaj najbolj nevaren. Ali preenevali so rusko slabost. V tej najhujši krizi mlade republike se je njena dejanska moč najbolje pokazala. Umakniti se je bilo treba; mestoma se je umikanje izpremenilo v divji beg. Vojakov, ki so imeli pred kratkim pogumno odločnost, da so se uprli svojim poveljnikom in zvestim tovarišem, se je nenadoma polotila blažna groza, ki je jela nemška artiljerija in infanterija vanje streljati kakor na zverjad, nagnano od gonjačev na kup.

Ta panika najboljše kaže, kaj se je v resnici zgodilo in kako so bili prevarjeni. Ko so odpovedali boj, so mislili, da ne more to imeti drugih posledic, kakor da sploh ne bo boja. To so jim sugerirali nemški provokaterji in v svojem fanatizmu slepi radikali. Naenkrat so spoznali, da vse to ni res, ampak da so prišli v past, iz katere ni rešitve. In tedaj je vstala groza. Ta je porodila kaos.

To je bil moment za Nemce. Če bi bili mogli o paniko s svojimi napadi in s svojimi moči tako izrabiti, da bi se bila razširila po vsej fronti bi bila groza lahko pometla vso rusko armado in Nemčija bi bila na vzhodni fronti imela dobljeno igro.

Prav to se pa ni zgodilo. Kakor je bila katastrofa strašna, se je vendar ruska strategija prav v tej krizi sijajno izkazala. Res je, da so se cele brigade žrtvovale; vstrajale so v svojih pozicijah takorekoč do zadnjega moža. S svojimi brezprimnim junaštvom so pa omogočile, da se je zadej

vsaj to se pa ni zgodilo. Kakor je bila katastrofa strašna, se je vendar ruska strategija prav v tej krizi sijajno izkazala. Res je, da so se cele brigade žrtvovale; vstrajale so v svojih pozicijah takorekoč do zadnjega moža. S svojimi brezprimnim junaštvom so pa omogočile, da se je zadej

vsaj to se pa ni zgodilo. Kakor je bila katastrofa strašna, se je vendar ruska strategija prav v tej krizi sijajno izkazala. Res je, da so se cele brigade žrtvovale; vstrajale so v svojih pozicijah takorekoč do zadnjega moža. S svojimi brezprimnim junaštvom so pa omogočile, da se je zadej

vsaj to se pa ni zgodilo. Kakor je bila katastrofa strašna, se je vendar ruska strategija prav v tej krizi sijajno izkazala. Res je, da so se cele brigade žrtvovale; vstrajale so v svojih pozicijah takorekoč do zadnjega moža. S svojimi brezprimnim junaštvom so pa omogočile, da se je zadej

vsaj to se pa ni zgodilo. Kakor je bila katastrofa strašna, se je vendar ruska strategija prav v tej krizi sijajno izkazala. Res je, da so se cele brigade žrtvovale; vstrajale so v svojih pozicijah takorekoč do zadnjega moža. S svojimi brezprimnim junaštvom so pa omogočile, da se je zadej

vsaj to se pa ni zgodilo. Kakor je bila katastrofa strašna, se je vendar ruska strategija prav v tej krizi sijajno izkazala. Res je, da so se cele brigade žrtvovale; vstrajale so v svojih pozicijah takorekoč do zadnjega moža. S svojimi brezprimnim junaštvom so pa omogočile, da se je zadej

vsaj to se pa ni zgodilo. Kakor je bila katastrofa strašna, se je vendar ruska strategija prav v tej krizi sijajno izkazala. Res je, da so se cele brigade žrtvovale; vstrajale so v svojih pozicijah takorekoč do zadnjega moža. S svojimi brezprimnim junaštvom so pa omogočile, da se je zadej

Tudi mi bi ga podpisali z obema rokama. In najlepši pečat bi dali napraviti, da ga pritisnemo nanj. Toda vprašati je treba, koga tak nauk doseže in koga ne doseže, kdo se ravna po njem in kdo se ne ravna.

V teoriji je ta nauk vedno lep; v praksi je le tedaj kaj vreden, če ga vpoštevajo vsi, ki so prizadeti in se ravna po njem. Če ga pa sprejme en del, drugi pa ne, se ne izleže iz njega nič drugega kakor nesreča.

Logično sledi iz tega, da se ne more s takim naukom nastopati pridigarstvo. Kajti pridigar ne more nikdar vedeti, kakšen uspeh bodo imele njegove besede. Mogoče je le na podlagi splošnega dogovora in sporazuma.

Rusi so to spoznali na svojo strašno škodo. Ni dvoma, da je igral idealizem pri njih veliko vlogo. Kajti tudi delo kajzerskih špionov in agentov ne bi bilo moglo uroditi sadu, ki ga je, če ne bi bile velike množice ruskih vojakov verjele, da "exemplum trahunt" in da potegne njih revolucionarni zgled tudi nemške vojake za seboj.

Zdaj so spoznali, da je bil to ponesrečen eksperiment, ki je bil spravljen vso revolucijo na rob pogina. In če se je doslej lahko mislilo, da je priporočanje in zagovarjanje take taktike idealistično, se mora povedati, da je izza strašne ruske izkušnje zločinsko.

Toda Rusija in njena revolucija ni propadla. Kljub vsem krizam, ki jih ima in ki jih bo še imela, se bo njena notranja sila, ki se je v revoluciji sijajno izkazala, do kraja konsolidirala.

Kajzerstvo je doživelo z Rusijo veliko razočaranje, kajti če ni moglo sedaj izrabiti zmede v armadi in jo z mogočnim udarcem uničiti, nima več zadostnega upanja, da se mu v bodočnosti posreči njegove intrige. Brez tega pa ne premaga revolucionarne Rusije.

To je eden izmed vzrokov, da si tudi officialna Nemčija želi miru. Toda ne želi si ga pošteno. Kolikorkoli je Michaelis nagromadil lepih fraz v svojem govoru, vendar ni dal ni najmanj jasnosti v tem oziru, da bi hotela Nemčija skleniti mir v zmislu ruskih zahtev. Michaelis je govoril o (Konec na 6. strani.)

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA

PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 16. avgusta 1906.

Inkorporirana 25. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAĐNIKI:

PREDSIEDNIK: Ivan Prostor, 6120 St. Clair Ave. Cleveland, Ohio.
 PODPREDSIEDNIK: Josip Zorko, R. F. D. 2, box 113 West Newton, Pa.
 TAJNIK: Blas Novak, 20 Main St., Conemaugh, Pa.
 POMOŽNI TAJNIK: Andrej Vidrih, 170 Franklin Main St., Conemaugh, Pa.
 BLAGAJNIK: Josip Zele, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
 POMOŽNI BLAGAJNIK: Frank Pavlovčič, b. 647, Forest City, Pa.

NADZORNIKI:

1. nadzornik: Ivan A. Kaker, 207 Hanover St., Milwaukee, Wis.
 2. nadzornik: Nikolaj Povše, 1 Craib St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.
 3. nadzornik: Frank Kaučič, b. 73, Dunlo, Pa.

POROTNIKI:

1. porotnik: Anton Lavrič, box 8, Yukon, Pa.
 2. porotnik: Frank Bavdek, 6303 Glass Ave., Cleveland, Ohio.
 3. porotnik: Anton Welly, box 53, Superior, Pa.

VERHOVNI ZDRAVNIKI:

F. J. Kern, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POMOŽNI ODBOR:

Martin Jager, Conemaugh, Pa.
 Ivan Grančar, 546 Rossel Ave., Johnstown, Pa.
 Stelan Zabrie, Conemaugh, Pa.
 Ivan Suhadilnik, Box 253, South Fork, Pa.
 Ignac Pečjak, 287 Cooper Ave., Johnstown, Pa.
 Frane Pristave, Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAD v hiši št. 20 Main St., Conemaugh, Pa.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Osnovna društva, oziroma njih uradniki, so uljudno proseni, pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar na se pošilja edino potom Poštne, Express, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, Conemaugh Deposit Bank, Conemaugh, Pa., in tako naslovljene pošilja z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kako pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

IZ GLAVNEGA URADA
S. D. P. Z.

Conemaugh, Pa., mes. jul. 1917.

OBJAVA.

Vsa krajevna društva S. D. P. Z. in S. P. D. Sv. Barbare prejmejo kratke glasovnice o pogodbi za združenje omenjenih dveh organizacij.

Sklepom skupne seje, ki se je vršila dne 20. julija 1917. v Forest City, Pa., imajo biti vrnjene vse glasovnice o pogodbi za združenje v glavne urade prizadetih organizacij do 30. septembra 1917.

Tajniki krajevnih društev dobe glasovnice za svoja društva najkasneje do dne 11. avgusta. Ako kateri društveni tajnikov ne sprejme glasovnic do 11. avgusta, naj takoj javi v glavni urad svoje organizacije.

Glavni in združevalni odbori so storili vse, kar je potrebno za povoljno rešitev združenja. Ker se pa združevanje z ostalimi slovenskimi organizacijami že čez mejo zavlačuje, je prišlo med omenjenimi organizacijama do sporazuma, da se združita in tako skupno delujeta za nadaljno združevanje slov. naprednih podpor- nih organizacij.

Glavni in združevalni odbori so dovršili priprave za združenje, kar najboljšje mogoče, sedaj je pa ležati od članstva prizadetih organizacij, da stori svojo dolžnost in to je: Da se slednji član udeležijo glasovanja.

Pogodba, na podlagi katere naj se združenje izvrši (in kot izdano za posamično glasovanje) sprejeta na skupni seji glavnega odbora S. P. Dr. Sv. Barbare in združevalnega odbora S. D. P. Z. dne 20. julija 1917 se v celoti glasi:

Pogodba, izdelana dne 20. julija 1917 med Slovensko Delavsko Podporno Zvezo, korporacija prvega razreda ustanovljena in obstoječa pod zakoni države Pennsylvania s sedežem v East Conemaugh, v Cambria County, država Pennsylvania, kot prva stranka, in Slovenskim Podpornim Društvom Sv. Barbare, korporacija prvega razreda, ustanovljena in obstoječa pod zakoni države Pennsylvania s sedežem v Forest City, v Susquehanna County, zgoraj imenovane države, kot druga stranka.

Svedoča: Sporazumne skupne objave in pogoji so merodajni za izpolnjevanje za obe stranki. Tem potom je odločeno med obeh strankama, da se obe imenovani organizaciji združita, da se vsa lastnina druge stranke prenese na ime Slovenska Delavska Podporna Zveza v smislu sledečih pogojev:

Ta pogodba naj se smatra kot temeljna podlaga nameravane izvršitve med strankama, ampak ta pogodba in vsi dostavljeni pogoji in amendmenti naj se uveljavijo nad strankama, kadar so sprejeti z dvetretjinsko večino članstva

obeh organizacij (razume naj se dve tretjini glasujočih članov). Obe stranki se strinjata s tem, da s podvzetim glasovanjem na podlagi pravil posamezne organizacije, je isto veljavno in obvezno iste združiti potom takega glasovanja in z obvestilom o zadevi, s čemer postavi v obveznost vsakega člana glasovati za ali proti združenju in kateri član se ne udeležijo glasovanja, smatrati za priznanje odglasovanja glasujočih.

V slučaju, da potrebna večina odglasuje v prid združenja, naj se to zgodi pod sledečimi pogoji:

1. Združena organizacija naj se začasno imenuje Slovenska Delavska Podporna Zveza, katera pravila postanejo z dnem združenja pravomočna za vse člane združene organizacije. Ime organizacije se na zahtevo članstva po združenju lahko spremeni potom splošnega glasovanja ali pa potom konvencije.

2. Združena organizacija posluje v Conemaugh, Pa., Cambria County, toliko časa, dokler se potom splošnega glasovanja ne določi drugo mesto za sedež glavnega urada.

3. Glavni odbor S. D. P. Z. ostane kot začasni glavni odbor združene organizacije, kateri se pa ima izpolniti iz obeh glavnih odborov. Skupna seja obeh sedanjih glavnih odborov razvrsti glavne odbornike obeh organizacij kot kandidate za stalni odbor združene organizacije, izvolitev pa odloči splošno glasovanje.

4. S. D. P. Z. ustanovi s časom združenja poškodninski sklad in spremeni pravila v toliko, da more izdati članom S. P. Dr. Sv. Barbare, kateri so že pred združenjem člani S. D. P. Z. in se ne morejo uvrstiti v noben obstoječi oddelek S. D. P. Z., nov certifikat za skupno zavarovalnino obeh organizacij.

5. Članom S. P. Dr. Sv. Barbare, kateri so pred združenjem člani S. D. P. Z. in zavarovani pri prvi za \$250 in drugi za \$200, se izda po združenju certifikat za \$500, brez zdravniške preiskave in plačujejo mesečino za \$500 po National Fraternal Congress lestvici in pravilih S. D. P. Z.

6. S. D. P. Z. razpusti obstoječi oddelek, določajoč \$200 smrtnine, katerega nadomesti s oddelkom določajoč \$250 smrtnine ter vpele plačevanje mesečine za ta oddelek po N. F. C. lestvici in pravilih S. D. P. Z.

7. Članom, v starosti do 45 let, ki so pred združitvijo zavarovani pri obeh organizacijah skupaj za manj kot \$1000 smrtnine, naj se dovoli potom pravil združene organizacije izdati certifikat za naslednji višji obstoječi oddelek ali razred brez odplačila vstopnine za zvišanje, a mora prestat zdravniško preiskavo. Dovoljeno jim pa je zavarovanje nižji obstoječi oddelek ali razred brez zdravniške preiskave.

Monarhija kaže rode.

(Konec s 1. strani.)

dekretirati nova država, ampak da je treba vpoštovati narodno razpoloženje, ker je sicer nova država od začetka kaos.

Ker so trnasti, ne pomagajo nič drugega, kakor da se ljudstvo ne ozira nanje, ampak da dela z vsemi silami za svoj cilj.

ZDRUŽITEV — NE ANEKSIJA.

Tako kakor si krfska deklaracija zamislja vso stvar, bi bila to res le aneksija. Kar smešno je pa misliti na to, da bi se ravno Srbiji dovolile take aneksije, ko se vse glasneje povdarja načelo miru brez aneksij. Vse drugačen je položaj, če odstopi srbska vlada in seveda tudi dinastija s pozoriščem; tedaj ostanejo narodi, ki imajo odločiti o svoji bodoči usodi, in če sklenejo skupno federativno republiko, tedaj ni nihče nikogar anektiral, ampak izvrši se enostavno združenje.

To načelo je za Slovence posebno važno. Ako prepustimo Srbiji, da ustanovi "Kraljevino Sr-

bov, Hrvatov in Slovencev", tedaj bo Italija napenjala vse strune, da nas čimbolj oropa in njen položaj bo olajšan, ako bo mogla reči, da ne igra par stotisoč prebivalcev velike vloge za Karagjorgjevičev "edinstveno državo. Ako stoji na plani Slovenci, Hrvatje in Srbi, ki se hočejo šele združiti, pa ohraniti vsak svojo avtonomijo, tedaj je nam olajšan dokaz, da smo narodno uničeni, ako nam odgrizne Italija skoraj polovico naše zemlje, do katere nima nobene pravice.

Slovenci žele združenje z ostalimi Jugoslavnici, ker bi to koristilo njihovu razvoju in hrvaškemu, srbskemu in bolgarskemu obenem. Postali bi faktor v napredku vsega človeštva. Nihče pa ne sme zahtevati od Slovencev, da izvrše samomor za Karagjorgjevičev monarhijo.

Zdaj smo na jasnem, kako ziba veter z druge strani. Vso njegovo nevarnost spoznavamo. Profitemu pogubonosnemu delu je treba postaviti trezno delo za cilj, ki prinese narodu zaželjene pogoje.

Mirovni pogoji.

(Konec s 5. strani.)

"častnem miru", pravil je, da ni Nemčija začela vojne zaradi osvajanja, dejal je celo, da ne bi podaljšala vojne ne en dan zaradi osvajanja, ali skrbno se je ogibal vsake jasne, direktne besede, ki bi odločno povedala, da noče aneksij, da noče vojnih odškodnin in da priznava narodom pravico, da odločajo o svoji usodi.

Zato je popolnoma neumestno spvijati njegove očitno neodkritosrne besede tako, kakor da stoji Nemčija na enakem stališču kakor Rusija.

Michaelis ni približal Evrope in sveta s svojim govorom niti za dlako bliže miru. Zato se omenjenim komentarjem njegovega govora ne more priznati nobena važnost.

Ampak da se je o izgledih in pogojih miru razvila obširnejša in nekoliko temeljitejša razprava, kakor doslej, je koristno. Le da se ne smejo iz tega zopet izvajati preoptimistični zaključki, kakor da je mir res že na pragu.

Toda če priznavamo važnost mirovnih diskusij, moramo vendar opaziti, da razkrivajo cele kupa konfuzij, nedoslednosti in protislovij. Danes se mislimo zmeniti je o eni, ki je pa dovolj značilna.

Ameriški predsednik Wilson je bil prvi, ki je oficijelno izrekel besedo o zvezi narodov, s katero naj bi se zaključila sedanja vojna. Wilson misli, oziroma je trdno prepričan, da je taka zveza narodov mogočen branik zoper vse bodoče vojne; kajti če so vsi narodi med seboj spojeni, tedaj se pač ne bodo tepli med seboj!

To se zdi ne le idealno, ampak celo logično; pa vendar ni. Zveza narodov je sama na sebi lepa reč; ampak to ne zadostuje. Treba je tudi vedeti, kakšna je zveza, na čem je utemeljena, kako je urejena.

Da zveza sama na sebi ne zadostuje, kaže najbolje Avstrija. Tudi habsburška monarhija je nekakšna zveza narodov. Ali med temi narodi ni bilo nikdar miru in notranji boj njenih narodov je vedno ogroževal zunanji mir.

Toda Wilsonu ne moremo dokazati, da bi svetovna zveza narodov le tedaj odpravila nevarnost vojne, če bi odstranila gospodarska nasprotja in kupčijsko konkurenco. On ne zna socialistično misliti, ker se je tekom vsega svojega življenja privadil popolnoma drugačnemu načinu mišljenja.

Za naše razmišljanje nam zadostuje, da je Wilson izrekel zahtevo po svetovni zvezi narodov. Kakor je znano, so po tistem njegovem govoru vse vlade po vrsti izrekle, da soglašajo z njegovimi načeli in so jih povzdigovale v deveta nebesa. Iz njegove potice si je pač vsaka vlada izbrala tiste rovine, ki so ji bile najbolj všeč. Ali vse so se strinjale s tem, da je treba garancij zoper bodoče vojne in Bethmann Hollweg je celo ljubezljivo naznanil, da se je Nemčija pripravljena sama postaviti na čelo zvezi narodov.

Par mesecev je minilo, kar smo slišali te lepe izjave. Pozabljene torej se ne bi mogle biti. Vlade bi morale danes vedeti, da so priznavale zvezo narodov in mednarodno razsodišče za najmočnejšo trdnjavo bodočega miru.

Pa vendar se zdi, da so ministrski spomini sila kratkotrajni. Poglejmo mirovne pogoje, o katerih se sedaj govori ne desni in na levi, pa vidimo, da je danes pozabljeno, kar se je včeraj govorilo.

Razun Rusije pač nimamo od nobene dežele jasno izraženih mirovnih pogojev ali njih načel. Wilsonove izjave imamo pač tudi, ampak o njih ne vemo, koliko bo vladajočemu kapitalizmu do-

prostovoljno odstopijo od dela skupne bolniške podpore.

11. Glavnemu odboru združene organizacije se da polna moč reševati vse zadeve, ki niso jasno označene v tej pogodbi in znajo priti s časom, da jih rešijo v splošno korist združene organizacije.

V potrdilo veljavnosti tega dokumenta za obe stranki ima biti potrjeno od obeh strank z njiju polnim imenom skozi predsednike istih in vtisom uradnih pečatov skozi njiju tajnike.

Uradni pečat. Blas Novak, tajnik Slovenska Delavska Podporna Zveza, Ivan Prostor, predsednik. Uradni pečat. Frank Pavlovčič, tajnik Slovensko Podporno Društvo Sv. Barbare, Jakob Dolenc, predsednik.

POLITIKA IN DELAVSTVO.

(Konec s 4. strani.)

nezmisel, je totalno polovičarstvo, ki nima moči, dosega tudi najskromnejši realni razvoj interesov državljanske svobode. Iz tega spoznanja sledi logično potreba, da je delavski stan čisto samostojno zastopan v postavodajnih zborih, kjer je vsled svojega družabnega položaja prisiljen, se boriti za resnično svobodomiselne cilje.

Zal da prinašajo svoje nazore iz stare domovine naši delavci pogostoma tudi v Ameriko.

Socialni položaj delavskega stanu kot družabnega producenta neodvratno sili na reformo družabnega gospodarstva, k socialnemu radikalizmu. Vprašanja o svobodi obrtništva, o podporah in subvencijah delavskim podpornim društvom, hranilnicam, bolniške blagajne itd. so zelo podrejenega značaja, ki na družabno stališče delavskega razreda nimajo in ne morejo imeti končno principijelnega revolucijskega efekta. Vendar pa so take naprave, posebno pa zadržništvo, v osvobodilnem boju iz kapitalističnega tlačanstva nujni in neizogibno potrebni predpogoji, so svoje vrste orožarne proletariata. Z enako pravico, kakor vladajoči stanovni kapitalistične družbe, lahko tudi proletariati zahteva od države podpor in subvencij za svoje zavode, ki so mu opora v obrambnih bojih. To načelo, ki je v današnji meščanski družbi opravičljivo, bo prodrlo, kakor hitro bo državljanska svoboda in politična moč proletariata večja. Ampak če so ta podrejena vprašanja važna, ni nič manj važen tudi cilj, ki ga delavski razred zasleduje. Četudi danes še ni upanja na skorajšnjo odstranitev kapitalistične družabne oblike, je jasno, da je sleherni politični uspeh samostojnega, na načelih razredne zavesti organiziranega delavskega ljudstva sunek v obraz kapitalistički misli. — Demokracija kot politični efekt je orožje delavskega razreda v boju za socialno enakopravnost in zednačenje.

Spoznanje, da je radikalna družabna reforma meščansko-kapitalistične družbe v smeri, da se odpravi v produkciji in delu kapitalistično načelo izkoriščanja družabno nikjer zavarovane delavske moči, je tudi spoznanje, da mora biti osvoboditev delavskega ljudstva izpod jarma delo proletariata samega. Delavec, ki zaupa zastopanje interesov svojega razreda politični stranki, ki temelji na načelih današnje družbe, zakrivi izdajstvo nad samim seboj. Načelo, da delavski razred nima v političnem življenju opravka, je torej napačno in pravilno je, da delavsko ljudstvo nima ničesar iskati v meščanskih političnih strankah vkljub vsemu demokratizmu, ki ga te stranke bogato razpijajo kot dnevne fraze, brez vsakega realnega udejetovanja.

Tega spoznanja ne more motiti tudi nobeno narodnostno načelo. Vsako narodnostno gibanje temelji v resničnem, realnem udejetovanju demokracije. Pri tem je vsaka prezirljivost sodobnih socialnih vprašanj nemogoča. Problemi socialnega položaja delavskega razreda pa zopet silijo — ravno vsled nujnega razvoja demokratične misli — k ureditvi nacionalnih zadev v zmislu enakosti in samodoločevanja. Kakor je počelo narodnostnega gibanja in stremjenja po nacionalni osvoboditvi rezultat gotove razvojne višine družbe, ne demokracije, tako je tudi le-ta posledica neizogibne ekonomske preureditve družbe, odnosno producijskega načina, ki je danes kapitalističen.

Samostojno politično mišljenje in delo v smislu konsekventno do skrajnosti izvedene demokratične misli, je brezpogojna naloga v kapitalistički državi živčnega delavskega razreda.

Dopisi.

Ely, Minn.

Cenejno uredništvo! Prosim uvrstite moj dopis oziroma odgovor na dopis iz Ely v "Ave Maria", akoravno sem sedaj kakšnih 20 milj proč od Ely. Na vprašanje dopisnika Ave Minke, če ima katoliški mož še toliko pravice, da se sme braniti, mu odgovorjam, da si prisvajate več pravice kakor vsak brezverec ali drugoreverec. Zraven tega pa še blatite vsakega z najgršami priimki, ako ni zadovoljen z vašim pisanjem in obrekovanjem. Že pri vaših naročnikih se vidi uspeh vaših pisanj. "Barabe", "hudiči", "kur-

OBVESTILO.

Cleveland, O.

Iz Exporta, Pa., sem dobil anonimno pismo, ki obtožuje neke ljudi, člani S. D. P. Z., da so bili stavkokazi in šli na delo, preden je bila stavka končana oziroma izgubljena. Piše zahteva, naj ukrenem, kar je glede na to potrebno. Kakor sem omenil, je bilo pismo anonimno, to se pravi brez podpisa. Razume se, da se na tako pismo ne morem ozirati, kdor ima kakšno tožbo; to je tako naravno, da bi moral to pač tudi vsak rojak vedeti.

Toliko v prijazno pojasnilo tistemu, kdor je pismo pisal. John Prostor, predsednik S. D. P. Z.

be" i. t. d. se bližijo največkrat iz ust vaših naročnikov. Pravite, če imamo pravico se braniti pred napadi ta "rdečih"; pa ne samo, da imate to pravico, ampak hočete imeti še več, hočete imeti kot v Avstriji, hočete vsem, ki se ne strinjajo z vami, prepovedati govoriti in pisati, hočete da naj bi bili mi lepo tiho na vsa vaša podla obrekovanja, ampak pozabite, da smo enakopravni v Ameriki, a ne v katoliški Avstriji, če prav so eni socialisti, drugi svobodomislci ali pa kaj drugega. Vprašano vas, kdo je v Ameriki tisti, ki hočejo izposlovati zakon za uničenje delavskega časopisa? Mislim, da socialisti še niso nikdar zahtevali, da naj se uniči vaše časopisje. Vi pa ste poskusili že vse, eno in drugo. Pišete, da ste izjavili po rdečih listih. Prosim vas, pokažite mi številko "Proletarec" zadnjih štirih let, kar sem jaz tukaj, ako je v kateri kak katoliški mož tako izzvan, kakor smo mi v vsaki številki "Ave Minke". Jaz čitam vaš list redno, pa ne najdem v njem nič drugega, kakor izzivanje, pa naj bo uredniški članek ali pa dopis. Ko pravite, da se bomo morali navaditi kopriv iz naših lastnih vrstov, moram reči, ako je prav katera, pa toliko jih ni, kakor v katoliških vrstovih. Prosim vas, ako so dotični, ki so na Ely dobili o studno bolezen od katoliške device katoliki ali socialisti? Gospod urednik, predno boste zopet pisali kak dopis iz Ely, bi vam priporočal, da pridete in pogledate, kje je napredek, da ne bodo potem po vaši krivdi osramočeni Elyžani. Priporočam vam, da ako razmer kraja ne poznate, da ne pišete o njih. Toliko vam priporočilo, prihodnji, ako hočete, še kaj; sem založen z vsem, da se vam lahko odgovarja. Pozdrav vsem socialistom!

Justin Zajec.

Stranka

Tajnikom Jugosl. klubov na znanje.

Tajniki, ki so dobili od okrajnih ali državnih tajnikov pole za nabiranje obrambnega fonda, naj te pole zadržijo in naj ne zbirajo novcev tako dolgo, dokler ne dobe enakih pol iz urada tajništva J. S. Z. Kajti vse te pole in novce je poslali gl. tajništvo J. S. Z. in nikamor drugam, ker gre del te svote za iste namene v blagajno J. S. Z.

Tajništvo J. S. Z.

JUGOSLOV. SOCIALISTIČNIM KLUBOM NA ZNANJE.

Glavni odbor J. S. Z. je na seji dne 14. julija t. l. pretresal dospele resolucije in predloge, ki se tičejo epipitve J. S. Z. in izključitve posameznih članov ter prišel po daljši razpravi do zaključka, da se vse tozadnje resolucije suspendirajo. Ker ni mogoč najti drugega izhoda, je sprejel v načelu predlog, da se Zveza razdeli zopet v avtonomne sekcije, ki naj imajo skupnega tajnika. V to svrhu je izvoljen odbor treh, ki bo izdelal iniciativni predlog za splošno glasovanje.

V ta odbor so izvoljeni sodruzi Kristan, Horvat in Žičič. Toliko klubom na znanje, da se vedo ravnati.

Gl. odbor J. S. Z.

NAZNANILO.

Waukegan, Ill.

Vse sodruge tukajšnjega socialističnega kluba upozorjam na prihodnjo sejo, ki bo dne 12. avgusta ob 2 popoldne v navadnih prostorih. Ker je na dnevnem redu mnogo važnih reči, ki jih je treba rešiti, je potrebno, da se je udeležijo vsi sodruzi.

J. Peklaj, tajnik.

Izšla je knjiga Monizem.

Zbirka svobodomiselnih nauk v dveh razpravah. To veleslanimo v znanstvenem razpravo, tičočo se svobodnega naziranja in misli, bi moral čitati vsak rojak, vsaka rojkinja. Vsak slovenski svobodomislec in socialist bi moral imeti to knjigo v hiši, morala bi biti v vsaki slovenski čitalnici, socialističnem klubu in drugih kulturnih društvih.

Cena 35c poštne prosto. Naročite še danes pri: **ERAZEM GORSHE,** 4964 Pearl St., Denver, Colo. Adv.

TRIMESEČNI RAČUN J. S. Z. OD 1. APRILA DO 30. JUNIJA 1917.

DOHODKI:

Aprila:	
Prenos od marca	\$1,270.58
Članarina	495.68
Članske knjžice	10.12
Znaki	19.00
Literatura	12.75
Razno	98.03
	\$1,906.16

Maj:	
Članarina	\$ 462.47
Znaki	12.00
Članske knjžice	2.20
Literatura	8.80
Razno	26.00
	\$ 501.47

Junij:	
Članarina	\$ 597.84
Članske knjžice	6.86
Znaki	10.75
Literatura	12.80
Razno	23.15
	\$ 651.40

IZDATKI:

April:	
Stranki za članarino	\$ 240.96
Fond zvezne tiskarne	121.55
Plače	105.00
Poština	14.00
Uradne potrebščine	4.40
Posojila	20.00
Stranki za org. fond	67.95
Razno	47.20
	\$ 621.06

Maj:	
Stranki za članarino	\$ 224.89
Fond zvezne tiskarne	121.80
Plače	8.00
Poština	13.50
Uradne potrebščine	10.68
Vožnje	15.32
Posojilo stranki	300.00
Razno	29.98
	\$ 604.31

Junij:	
Stranki za članarino	\$ 305.03
Fond zvezne tiskarne	149.05
Plače	10.00
Poština	24.05
Uradne potrebščine in Dime banke	109.12
Razno	7.06
	\$ 604.31

Skupaj izdatkov	\$1,949.54
Dohodki	\$3,059.03
Izdatki	1,949.54
V blagajni 30. junija	1,109.49

Imetek:	
Blagajna dne 30. junija	\$1,109.49
Stranka dolguje zvezi	300.00
Proletarec dolguje Zvezi	400.00
Klubi in posamezniki dolgujejo	137.57
Fond zvezne tiskarne	6,545.22
	\$8,492.28
Dolg:	
Stranki za znake in drugo	\$ 56.40
T. C. plača	54.00
Nar. tiskarni dolg	20.50
	\$ 130.90
Imetek	\$8,492.28
Dolg	130.90

Cisti imetek dne 30. junija 1917 \$8,361.38

FRANK PETRICH, gl. tajnik.
Za nadzorni odbor:
LOUIS TRUGER, s. r.
MILAN DIMICH, s. r.
MITER SEKULICH, s. r.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

A. B., North Chicago: Trg Vipava (Ipava je napačno ime) je na Kranjskem in je tudi zastopan v kranjskem deželnem zboru. Vipavska dolina, ki ima svoje ime po reki Vipavščici, pa res sega globoko na Goriško. Nova železnica pa teče iz Trsta čez Goriško in potem čez Bohinj (torej čez Kranjsko), prestopi za Jesenicami na Koroško (v Rožno dolino) in drži dalje na Dunaj.

VOJNA IN PTIČI.

Vojaki s fronte poročajo, da niso bile evropske ptice skoro nič vznemirjene valed strelav, eksplozij ter prasiljenega tovarništva s tisoči človeških bitij. Seveda, škrlanci ne morejo gnezdit na polju, ki je razrito od granatnega ognja, vendar pa gnezditjo v neposredni bližini strelskih zakopov, na travnikih, katerim je artilerijski ogenj še prizanesel. Nad glavami čet poje sedaj škrlanci prav tako iskreno in goreče, kot so peli v časih pesnika Shelleya. Ptice se kaj hitro privadijo bojnemu hrupu in trušču. Čim vidijo, da ostanejo nepoškodovane, ne smatrajo vsaгаа trušča za nič drugega kot grmenje, ki spremlja poletno nevihto.

V lesu v bližini Bois de Pretre v istočni Franciji je zgradil ptičji gnezdo ter vzgojil mladiče brez ozira na to, da se je nahajal v jami, oddaljeni deset korakov od gnezda, šestinčini top, ki je lajal neprestano vsak dan. Francoske lastovke so se vrnile v dolino reke Marne v pomlad leta 1915. Našle so hiše v vaseh, kjer so imele poprej svoja gnezda, popolnoma porušene in razdejane. Na stotine lastovk je gnezditlo vsako leto edinele v vasi Vanbecourt, ki je bila tekom bojev popolnoma razdejana. Lastovke so dospelo na pozornišče v prvih dnevih maja 1915 ter ves dan iskale domovja in gnezda. Ker pa jih niso našle, so odpotovale v

Ustanovna seja Odbora za Jugoslovansko republiko

se vrši v soboto in nedeljo, dne 11. in 12. avgusta t. l. V DVORANI SLOVENSKE NARODNE PODPOBNE JEDNOTE 2657—59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill. Začetek v soboto, dne 11. avgusta ob 9. dopoldne.

Doslej so se priključile sledeče organizacije svoje odbornike: Slovensko Narodno Podporno Jednoto zastopata glavna odbornika Anton J. Terbovec, Cicero, Ill., in Matt Petrovič, Cleveland, O. Slovensko Svobodomiselno Zvezo zastopata Frank Bostich, Chicago, Ill., in Anton Zlogar, Cicero, Ill.

Jugoslovansko Katoliško Jednoto zastopata Matt Pogorelec in Anthony Motz, oba iz Chicago, Ill.

Slovensko sekcijo Jugoslovanske Socialistične Zveze zastopata Filip Godina in Frank Šavš, oba iz Chicago, Ill.

Slovenskega Delavskega Sokola Chicago zastopa Ivan Kušar, Chicago, Ill.

Sledeči slovenski listi so priglasili doslej svoje zastopnike: Prosveta, glasilo in last S. N. P. J., katero zastopa njen glavni urednik Jože Zavertnik, oziroma v njegovi odsotnosti Ivan Molek.

Glas Svobode, zastopa M. V. Konda, oziroma v njegovi odsotnosti urednik A. H. Skubic.

Proletarec, katerega zastopa njegov urednik Etbin Kristan. Čas, katerega zastopa Frank Kerže.

Kot smo poročali opetovano, ima vsaka slovenska centralizirana organizacija pravico voliti dva zastopnika, vsako slovensko samostojno ali k tujim organizacijam spadajoče društvo po enaka. Ker je čas do ustanovne seje jako kratek, želimo, da nam vsaka organizacija, ki je že volila svojega zastopnika, pošlje tozadevno obvestilo v najkrajšem času. Organizacije, ki do danes še niso volile, naj izvolijo, če mogoče, svoje odbornike za to velevažno gibanje.

Če bi katera organizacija ali društvo ne moglo izvoliti zastopnikov do tedaj, naj jih voli pri prvi seji in naj jih naznani pozneje. Pričakujemo poročil tudi od listov, ki podpirajo naše gibanje.

Začasni odbor se je odločil radi jako važnih in tehtnih vzrokov, da se vrši ustanovna seja kolikor mogoče kmalu. S tem bo postavljen temelj, odpravljeni bodo vzroki in razni pomisleki, ki nastajajo zdaj še tu pa tam, da bomo seosoma vsi zbrani pri velikem delu za blagor naše nekdanje domovine.

Naslovite priglasitve na Frank Kerže, 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill.

ODBOR.

drugo vas, oddaljeno le eno miljo in dotedaj še nerazdejana. Zdaj se francoske ptice zapet žive in gnezditjo v neposredni bližini ljudi, katerih edini življenjski cilj je postalo uničevanje življenja v vsaki obliki.

Iz zgodovine zastav.

Podrobno raziskovanje zgodovine zastav ter praporov, pri čemer se rabi zadnji izraz v najširšem pomenu, razodeva človeku vso velikost človeške iznajdljivosti. Število zastav in praporov je velikansko in njih zgodovina sega daleč nazaj v najstarejše čase. Zastave pa, kot jih poznamo sedaj, ne moremo zasledovati dalje kakor v prve pričetke srednjega veka.

Stari narodi so imeli veliko število "znamenj", signum. Verjetna je trditve nekega pisatelja, da so ljudje, čim so se pričeli zbirati v skupne namene, tudi rabili kakšne vrste vidni znak, ki je bil simbol skupnosti interesov in čustev, in točka, okrog katere se je zbiralo vse.

Čez nekaj časa so se pričela ta znamenja spajati s spominom na ljudi, ki so izvršili kakšne junakaške čine, bodisi v družbi tovarišev, z idejo domoljublja in osebne lojalnosti.

Taka znamenja ali prapoři so bili v navadi skoro pri vseh narodih na gotovi stopnji civilizacije, od Perzijcev par stoletij pred Kristom, ki so nosili orle na koncu sulic, pa do severoameriških Indijancev, ki so nosili svoje prapore okrašene s ptičjim perjem. Tako so bili prebivalci Dacije, ki so nosili prapor, predstavljaljočo zvito kačo, dočim je bil zmaj že po svoji naravi poklican za bojno znamenje številnih narodov.

Bili pa so stari Rimljani, ki so najbolj razvili uporabo znamenj in praporov. Pri njih se je spravil ta prastari običaj v sistem in razvila se je cela heraldika.

Na konec sulic se je pridrlo prečka drog in na ta drog roka, izdelana iz srebra in počivajoča na celi vrsti srebrnih plošč, ki so kazale sliko Marša in Minerve in v poznejših časih sliko cesarjev ali velikih vojskovedij. Bilo pa je šele v zadnji dobi rimske republike, da je postal orol specialni znak rimskih legij.

Še pozneje je prišel v navado slovit "Labarum" poznejših rimskih cesarjev. Napravljen je bil iz škrlatne svile, bogato izvezen z zlatom in dasiravno se je (e po navadi obehal na poprečni drog, se je včasih tudi razvil kakor moderna zastava, to se pravi, da se je pridrtil na eno stran pokončnega droga. Omenili pa smo, že da niso prišle današnje zastave v splošno rabo pred osmim ali devetim stoletjem.

Te zastave so bile izprva izključno verskega značaja. Narodna zastava Anglije, — rdeči križ sv. Jurija, — je bila seveda tekom stoletij verska, prav kakor rdeči križ sv. Patrika in beli križ na modrem polju sv. Andreja.

Slavni "Chape de St. Martin", zastava starih francoskih krajev, je bil izprva čisto pripristo bandero opata iz St. Denis, velikega lokalnega pariškega svetnika.

Vsaka narodna zastava ima seveda svojo lastno zgodovino, tako Union Jack angleškega cesarstva, Stars and Stripes Združenih držav,

Idilno milo.

Milo za toaleta, obraz ali kopel mora vsebovati sledeče kakovosti: Biti mora čisto, zdravilno, antiseptično in nerazdražljivo.

Severa's Medicated Skin Soap

(Severovo Zdravilno milo za kožo) vsebuje vse to. Je izvršno za otroško kopel in je pravi materin prijatelj. Mnogo družin ga rabi vsaki dan. Cena 25 centov.

W. F. SEVERA CO., CEDAR RAPIDS, IOWA

ZA IZOBRAZBO.

Razširite svoje znanje! Poučite se o socializmu! Razvedrite si duha! "Proletarec" ima v svoji književni zalogi sledeče knjige in brosure. Pošljite naročilo še danes:

Maksim Gorki: Mati, mehka vesba	\$1.00
Upton Sinclair (poslov. Jos. Zavertnik in Iv. Kaker): Džungel. Povest iz chicaskih klavnic	.75
Enrico Ferri: Socializem in moderna veđa	.50
Proletariat	.10
Kdo uničuje proletarjanje v malem	.10
Socializem	.10
Socialistična knjižnica, 2 zvezka in "Naša bogatstva"	.10
Kapitalistični razred	.10
Prof. Wahrmond (poslov. A. Kristan): Katoliško svetovno naziranje in svobodna znanost	.25
O konsumnih društvih	.10
Zadrudna prodajalna ali konsum	.05
Katoliška cerkev in socializem	.10
Spoved papeža Aleksandra	.10

Vse te knjige in brosure pošljemo poštne prosto.

PROLETAREC, 4006 W. 31st St., CHICAGO, ILLINOIS.

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprtnice, medaljonske, itd. Popravljamo ure po niski ceni.

Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago. Najnižje cene.

PAZITE IN HRANITE

Narodni izrek pravi: "Pazite na vaš beli denar za črne dneve." To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste še zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta. Vsak človek mora paziti in hraniti, ke le to je edina pot, ki vas vodi v neodvisnost. Prvi dolar, ki ga date nastran, se lahko ceni kot temeljni kamen poslopja za katerim vsaki stremi. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: "Zrno do zrna pogača: kamen na kamen palača". Najtežje je početi ali brez početka ni nikdar ničesar. Zatorej pričneite vlagati vaš denar še danes, ampak pazite, da ga nalagate v gotovo in varno banko. Z vlogo enega dolarja dobita vaša bančno knjžico.

Mi sprejemamo denar na hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega.

Pošljamo denar v Italijo, Rusijo in Francosko. Prodajemo prve posojilne mortgage (markeče) in dajemo v namjem varne hranilne predale.

Sprejemo upise za parobrodno potovanje v stare domovino po vojni.

KASPAR STATE BANK

1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill. Kapital, vloge in prebitek znaša nad \$4,000,000.

VABILO

na veliko veselico

katero priredi Slovenski socialistični klub štev. 184 J. S. Z. v Lawrence, Pa. dne 11. avgusta ob 7 uri zvečer.

Veselica se vrši v dvorani društva "Prosveta" štev. 254. SNPJ.

Uljudno se vabijo vsi Slovenci iz bližnjih naselbin, da se te prve socialistične veselice v naši naselbini polno številno udeležijo. V prvi priliki Vam naklonjenost povrnemo. Igrala bode domača godba izbrane komade.

Za vsestransko postrežbo pa bode skrbel zato izvoljeni ODBOR.

PAIN-EXPELLER

Učinkovito zdravilo za vsa bolečinska stanja.

Jedino pravi v varstveno znamko sidra.

35c in 65c v lekarnah in naravnost od F. AD. RICHTER & CO. 74-80 Washington Street, New York, N. Y.

DOPISE

Koshak, Aug. 7, 1917. — Proletarec.

Columbus, N. M.

Čitateljem "Proletarca" je pač že znano, kako je v Arizoni nastala stavka rudarjev in na kakšen brutalen način so bili štrajkarji siloma odpeljani iz Bisbee. Vse, kar se je poročalo po kapitalističnih listih o štrajkarskem nasilstvu in o nemški agitaciji, je bilo popolnoma zlagano. Rudarjeni je šlo za to, da se uredi njih delovne razmere tako, da bi bilo pravilno, nič se pa niso vtičali v vojno in v vladne odredbe, ki so bile v zvezi z vpisavanjem in nabori. Najboljši dokaz za to je dejstvo, da so vsi, ki so podvrženi registraciji, imeli registracijske listke, da niso stali nobenih drugih zahtev, kakor tiste ki so v zvezi z delavskimi razmerami, in da bo se bili takoj vrnili na delo, čim bi kompanije izpolnile njih zahteve.

O vsem tem se je že poročalo, kakor tudi o tem, da so kompanije dobile skebe, ki so jim za prvi čas omogočile, da so tako sramotno nastopile zoper delavce. Ni pa znano, da imamo med stavkocazi na žalost tudi rojake, ki so se tako spozabili, da so šli kapitalističnim izkoriščevalcem pomagati zoper svoje lastne tovariše.

Prvi med njimi je bil rojak Valentin Krall, ki je bil leta 1913—1914 v Michiganu med vodjami štrajka, a je medtem tako globoko padel, da je sedaj sam postal stavkocaz. Drugi so Tony Bakota, George Bakota, Josef Sofar, John Pečanich in Joseph Heglar. Kolikor nam je znano, pripadajo S. N. P. J., nekateri pa tudi S. S. P. Z. Drugim zvečam in Jednotam pripadajo Jacob Hočvar, John Kasun, Mike Bušan, Math. Zunich, Tony Kobetich, Martin Rupe, Petar Geshel, Joseph Wolte, Joseph Kuraš.

Rojake po Ameriki svarim, naj se jih varujejo. Ako ne bi bilo stavkocazov, nam ne bi bilo treba biti v puščavi v New Mexico. Četudi mislijo, da so se s tem naredili lepe pri kompaniji, vendar upamo, da bomo kljub njihovem izdajstvu debili štrajk, in tedaj bodo gospodje skebi lahko vzeli pot pod noge. Sedaj so nam krivi, da smo v puščavi, ker so bili vsi oboroženi s puškami; potem bodo sami sebi krivi in naj si sami sebi pripisujejo, če se jim bo godilo, kakor se navadno skebom godi.

Pozdrav vsem poštenim delavcem!
Joseph Petrusich.

Johnstown, Pa.

Pri nas bi se sedaj toliko lahko pohvalili, da se precej dobro dela. Premogari lahko zaslužijo tri do pet dolarjev, kakršen je pač prostor. Toda v zmoti so tisti delavci, ki mislijo, da bo to samo od sebe večno trajalo. Sedaj dajejo kapitalisti kar po deset procentov, lahko pa pride dan, ko ne bodo dali ne enega. Kajti oni se ravnaajo po svetem pismu — Gospod je dal, gospod je vzel.

Ni treba misliti, da dajejo kaj iz samega dobrega srca. Mislijo si, da je bolje nekaj dati, kakor čakati, da se bo zahtevalo več. Sedaj potrebujejo naše delo kakor ozebel solnce; če se pa razmere izpremenijo, pa lahko vse prekličijo in mi ne bomo imeli nobene pravice.

Tovariši! Treba je, da si to, kar imamo in kar nam gre, zagotovimo. Sedaj, ko nas potrebujejo, je čas za to. Posebno važno je, da dosežemo unijske pogoje in osemurno delo. Sedaj je naša ura in če je sedaj ne porabimo, ne bomo kmalu imeli enako ugodne priliko.

Slovenec v Johnstownu in okolici bi posebno priporočal, da bi se nekoliko zanimali za socialistični klub in s tem za delavsko stranko. Tukaj nas je na primer 15 Slovencev iz tiste fare, odkoder sem jaz doma, toda pri klubu sem sam.

V okolici Johnstowna, posebno v Conemaugh, nas je na tisoče Slovencev. Socialistični klub št. 5 v Franklin-Conemaugh pa šteje do 30 članov, ko bi jih moral imeti vsaj par sto. Pri tem se skoraj vsi bahajo, da so naprednega mišljenja ali pa celo socialisti.

Cenjeni tovariši, naših pravie nam ne prinese nihče na krožniku, ampak priboriti si jih moramo, drugače jih ne bomo imeli. Vsi bi radi, da bi se nam bolje godilo, večina pa ne pomisli, da to ne gre brez boja. In če hočemo biti sposobni za boj, moramo biti organizirani.

Le v organizaciji je naša moč. Le v organizaciji se lahko razumemo in složno postopamo. Če se boste pa tako malo brigali za svojo delavsko stranko, ne more priti delavstvo nikdar na površje.

Priporočam torej rojakom, naj se bolj zanimajo za socialistično organizacijo in pristopajo k socialističnemu klubu, pa redno naj čitajo delavski list "Proletarec".

Pozdrav sodrugom!
Jernej Gorenc.

Blaznost v vojski.

Psihiatrija je veda o duševnih boleznih ter se je razvila do svoje popolnosti šele v zadnjih časih. Napoleonu se more komaj očitati, da je polagal tako malo važnosti na to, kako bi njegovi vojaški zdravniki ojačili njegove armade. Voltairova misel, da je ohranitev skoro prav tako dobra kot ustanovitev, je šele iskala uresničenja, vsaj kolikor so bile prizadete legije francoskega cesarstva. V onih dneh je bilo najboljšje sredstvo, da se ohrani armada uspešna, čeravno se je s tem zmanjšalo število ljudi, to je bilo isto sredstvo, ki ga uporabljajo Zulufakri. Bolnik se udari z debelim kolcem po glavi in zaveda je rešena v splošno zadovoljstvo. Edina služba, katero more dati vojaški zdravniški zbor poveljniku, je ohranitev zdravih in močnih ljudi. To pa se ni godilo v časih Napoleona, Granta, Moltkeja in tudi ne v špansko-ameriški vojni, temveč prihaja v veljavno šele sedaj, z metodami preprečitve ali preprečevanja te ali one bolezni.

Da vzdrži čete proste vseh bolezni, ki so prej zahtevale več žrtve kot pa kroglice same, mora imeti vojaški zdravnik avtoriteto, o kateri se prej nismo niti sanjali ni. Ta zbor pa je postal vsled tega tudi važen faktor v armadi. Baron Takaki, nekoč generalni ravnatelj zdravniškega departamenta japonske mornarice, je izjavil, da je zmagal v kitajsko-japonski vojni on sam, ker je ohranil mornarje svoje dežele v dobrem zdravju. Pred onim časom so redno postajale posadke ladij v onih vodah žrtve hude bolezni Berri-berri. Z regulacijami, katere pa je bilo vsled orijentalnega praznoverja jako težko izvesti, je baron Takaki odpravil z japonskih ladij tega nevarnega sovražnikovega zaveznika ter ohranil japonske mornarje zdrave.

Dočim pa so sedaj armade relativno varne pred nalezljivimi boleznimi, so prišle vojaške oblasti prihajati do spoznanja, da so sedaj duševne in živčne bolezni, ki ogrožajo uspešnost armade. Vsled tega so se storili primerni koraki, da se izkorenini to zlo in njega posledice.

Ciljev kakšne industrije ni mogoče doseči, dokler se potom natančne metode ne izločijo iz nje vsi, ki niso duševno sposobni. Taka izločitev pa je še bolj bistvena in važna za vojaške organizacije, kajti čim manj je ljudi, ki obnemorejo ter odpovedo, tem manj je treba izločiti, skrbeti zanje in jim celo plačevati penzije.

Blaznost je najbolj pogosti vzrok odpusta radi nesposobnosti v ameriški armadi, ker je število takih slučajev dvakrat tako veliko kot število slučajev jetike. Izmed vseh slučajev odpusta iz vojaške službe na Filipinih je bila cela tretjina slučajev obolestosti na umu.

Po vsem svetu sploh je odstotek blaznosti v

armadah — in to celo v mirnih časih — trikrat tako velik kot pri civilistih. V vojaški službi, ki zahteva močnejšo duševno stabilnost, se pač prej opazi nenormalnost duha, kakor v civilnih poklicih.

Trije odstotki slučajev blaznosti v armadah pa ostanejo le v mirnih časih in dokler se mude čete doma. Služba v inozemstvu zviša ta odstotek celo v mirnih časih. Tako je na primer več slučajev blaznosti med našimi četami, ki služijo na Kitajskem, kot pa med onimi, ki so doma. Kadar izbruhne vojna, se pa normalni odstotek sploh zviša. Tega ni mogoče pojasniti edino iz dejanskih naporov vojne. Izbruh vojne je katastrofa, slična potresu, povodnjam in drugim elementarnim naravnim pojavom, ki spravijo človeškega duha iz običajnega tira. Mnogo je ljudi, ki se sploh ne morejo prilagoditi svojim razmeram, kar se je dokazalo ob izbruhu vojne na številnih starih ljudeh, ki so umrli edinolesle vsled razburjenja, povzročenega vsled napovedi vojne. V deželah, kot sta Anglija in Amerika, v katerih zveni beseda vojna kot legenda, je bil vpliv še večji.

Zanimivo je opaziti, da se pojavlja pri vojaških blaznost na odhodnih mestih, v krajih, odkoder odhaja vojaštvo na fronto. Čim bližje pa so čete fronti, tem manjše je število slučajev izbruhne blaznosti. Vsled vpliva discipline se zdravi človek hitreje vživi v nove razmere velike nove naloge, ki stoje nenadoma pred njim in ki jih mora izvrševati, ker je namen vojne kakor tudi njegova lastna varnost odvisna od tega, potegnejo vse njegovo mišljenje nase in mu ne dajo časa, da bi se preveč spomnjal.

V Butte, Mont., so maskirani morilci linčali agitatorja I. W. W. Littla. Zločinec niso dobili. Ampak če mislijo, da je to najenostavnejši izhod iz zagate, se bodo zmotili. Praviijo, da so I. W. W. anarhisti. Večje anarhije si pa ne moremo misliti kakor tako "obsojanje" in "izvrševanje obsodb", ki je ostuden umor, čeprav se hoče z besedo "linčanje" olepšati. Se povečava se pa ta anarhija, ako ostanejo tako zločini redno nekaznovani. In tej anarhiji se mora enkrat napraviti konec.

Malo simpatij imamo za I. W. W. in njene taktike. Ampak če živimo v demokratični deželi, mora biti agitacija njim enako dovoljena kakor n. pr. republikancem ali prohibicionistom. Demokracija, ki ne velja za vse, ni nakakršna demokracija.

Mednarodna socialistična konferenca v Stockholmu je sedaj napovedana za 9. septembra t. l.

ZANIMIVOSTI E OTOKA BORNEO.

Norveški raziskovalec Karol Lumboltz, ki deluje sedaj na otoku Borneo, je poslal pred nekaj časa nova poročila. Izvršil važno in uspešno vojnjo po roki Kantingan savgor. Ta reka se izliva zapadno od Bandjermasina na morje. Raziskovalec je dala vlada na razpolago majhen parnik, ki je izvršeno služil namenu. Lumboltz sicer ni mogel raziskati gornjega teka reke, prišel je pa le precej visoko navgor.

Pri tem se je izkazalo, da tvori vsa okolica reke Kantingan bogato polje v narodopisnem oziru. Prebivalstvo ob

staja povečini iz Dajakov, ki sicer ne govore malajsko, a žive že tako dolgo pod malajskim vplivom, da so navidez izgubivše svoje prvotne običaje in navade. Kantingan Dajaki so zanimiv narod posebno radi tega, ker so najbolj umetniško nadarjeno pleme med vsemi prvotnimi prebivalci otoka Borneo. Tevotiraje, s katerim si pokrivaajo prsa in roke, kaže lep okus. Raziskovalec je bil pričak pogrebne slovesnosti, pri kateri ga je prav posebno presenetila lepota krste glede na obliko tvarino in okraske. Material je bil krasen, kot kroda bel les in na tem lesu so bile

naslikane velike in lepe pragozdne svetlice. Umetniška dovršenost je bila pri tem tako velika, da je človek komaj verjel svojim očem in celotni vtisk je spominjal na francoske gobeline. Lumboltz je posežilo iztakniti ustvaritelja tega umotvora. Bili so štirje mladi možje, ki so izgotovili krsto v ne več kot dveh dnevih, in končno so se dali pregovoriti, da napravijo drugo slično za Lumboltza. Tri tedne pozneje je vzel naročeno krsto s seboj na potovanje po neki navzdol in upa, da jo pripelje srečno z drugimi narodopisnimi zbirkami vred v Kristijanijo.

POZOR!

Želim se seznaniti z Slovencev, ki je zmožen pekarske obrti, bodi si oženjen ali pa samec.

Za daljša pojasnila obrnite se na:
Louis Korošec,
1011 E. Routt ave.
Pueblo, Colo.
(3x)

Najbolj važni činitelj zdravja.

Pravilno držanje telesa je najbolj važni činitelj v proizvajanju in vzdržanju zdravja. Če je želodec v dobrem stanju, izključuje vse škodljive tvarine in pomaga k normalnemu delovanju krvi in živcev. Trinerjev Amerikanski Elksir od Grenkega Vina je zdravilo, ki nikdar ne izgreši spravitvi v red vaš želodec. Izčisti drobje in očisti celi sistem. Njegovi dobrotvorni vspehi pri zabasanju, neprebavljivosti, glavobolu, migreni, nervoznosti, splošni oslabenosti itd. — razložijo, zakaj je to zdravilo toliko priljubljeno. Cena \$1.00. V lekarnah. Za olajšanje pri revmatizmu, nevralgiji, pretegnjenjih, izpahnenjih, oteklinah, itd. je Trinerjev Liniment v porabi, ker so njegovi učinki hitri in trajni. Cena 25 in 50c v lekarnah, po pošti 35 in 60c.

V lekarnah. Cena \$1.00. J. S. Triner, izdelovalec, 1333—1339 So. Ashland Ave., Chicago, Ill. (Adv.)

Central Hotel
Conemaugh, Pa.
Fred. Mosebarger,
LASTNIK.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

Zdravnik za notranje bolezni in ranecezniki.
Zdravniška preiskava brezplačno — plačati je le zdravila. 1904 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 5 po pol.; od 7 do 9 zvečer. Izvaja Chicago šivski balniti naj plišje slovensko.

ZANIMIV ČLANEK O NADEBOVA-NJU BANKE EVANE "CLEARING HOUSE".

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorstvom "Clearing House".

Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogemu nadzoruvanju od uradnikov tega zavoda. Pregledovanje računov in imetja se mora vršiti najmanj enkrat na leto. Izvedenci natančno preiščejo stanje vsake banke. Vso gotovino preštejejo, pregledajo vse note, varščine, vknjižbe in druge vrednostne listine, se pripravijo o fondih, ki so naloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kake slabe ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrčila vrednost bančnega premoženja, mora banka kazati pravilno vrednost v svojih knjigah. Če banka drzno spekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, riskirano, se mora takoj odstraniti in nadomestiti z boljšim. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih uživajo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odvzamejo kake banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja za to dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki je članica te zveze, že do dovolj jasen dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno.

Načrt za nadzorovanje bank potom Clearing House je bil izdelan v Chicago pred desetimi leti, od katerega časa naprej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing Housem. Ako je šlo na ali drugi banki slabo vvel panike ali vojske, so ji takoj prikočile na pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnilo zopet normalne razmere. Ta Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako uspešen, da so povsod, kjer koli se nahaja kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Bank je v zvezi s tem Clearing Housem, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri poda vsako leto pet popolnih računov.

American State Bank pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet dejavnih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois. Napravite NAŠO banko za VAŠO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kadar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam \$100.00 in \$500.00 zlatih hipoteknih bondev.

J. Triner
prejodnik.
AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE
Blue Island Ave., vogel Loomis in 18. ceste.

"Čas"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Čas" prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučene in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 32 straneh in stane samo \$2.00 na leto, za pol leta \$1.00. Naroča se pri "Čas", 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill. v Clevelandu in okolici pa na 6033 St. Clair ave.

CARL STROVER
Attorney at Law
Zastopa na vsih sodiščih.

Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
Št. sobe 1009

133 W. WASHINGTON STREET
CHICAGO, ILL.
Telefon: Main 3989

Ali veste za letovišče Martin Potokarja? Seveda. To je "VIL-LAGE INN" s prostornim vrtom za izlete.

Vodnjak z studenčno vodo na Martinovi farmi je poznan po vsej okolici.

Ogden Ave., blizo cestne železniške postaje, Lyons, Ill. Telefonska številka 224 M.

LOUIS RABSEL
SHAJALIŠČE SLOVENCEV.
NA 400 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.
Telefon 1199

Soro
Prirepen po načinu, ki ga je rabil star moder menih
SORO
se je izkazal čudovito uspešnem za krče želodcu in trebuhu, bola nvrta, nadohu, glavobol, izgubo teka, prehlad v glavi, itd. itd.
Priredil ga leta kompanija, ko dela slavni "Pain Expeller" staro vredno sredstvo za zdravljenje. Pameten človek ima eno steklenico vedno pri rokah 35c in 60c v vsah lekarnah. Ši pa pri F. AD. RICHTER CO. 74-80 Washington Street, NEW YORK

MODERNA KNIGOVENICA.
Okusno, hitro in zpešno delo za privatnike in društva. Sprejamo naročila tudi izvoz mesta. Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postroblina.
BRATJE HOLAN,
1633 Blue Island Ave., Chicago, Ill. (Adver.)

SLOVENC
pristopajte k
SLOVENSKEI NARODNI POD-PORNI JEDNOTI.

Naročite si devnik "Prosveta". List stanje za celo leto \$3.00, pol leta pa \$1.50.

Vstanavljajte nova društva. Deset članov(ie) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Naivečia slovenska tiskarna v Ameriki je
Narodna Tiskarna
2106-60 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.
Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. "PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potrebščine kot zastave, kape, regalice, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka
F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.
Cenike prejaete zastoni. Vse delo garantirano.

Edini slovenski pogrebnik
MARTIN BARETINČIČ
324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

V teh dnevih velike draginje
bi se moral vsakdo varovati pred boleznijo, ki pomeni velike izdatke za hišo. Popolna resnica je v pregovoru. "Forewarned is Forearmed". Slaba prebava glavobol, zguba okusa, splošna slabost, vsi taki znaki vas opozorjujejo, da iščete zanesljivega zdravnika — malo pozornosti vašim črevam, bo vam pomoglo preprečiti sitne nepravilike.

Trinerjevo Ameriško Zdravilno Grenko Vino
je tisto zdravilo, katerega potrebujete v takih slučajih. Isto izčisti čreva, odstrani zbrano nevarno tvarino, v kateri se rode in množe razni bacili, pomaga prebavi, povrne okus in ojači kri in želodec, ki so potem vstanu braniti se pred večino napadajočih bacilov. aZ gori označene slučajje, nadalje za nervoznost, želodčne nepravilike pri ženskah ob času življenske premenbe, kakor tudi pri premogarjih in premogarskih okrajih, itd. je priznano to zdravilo za najboljšje izmed vseh enakih pripravkov. To vino je pripravljeno iz grenkih zelišč, korenin in lubja, ki imajo znane zdravilne moči in iz čistega, naravnega, močnega rdečega vina. Isto je dobro tudi za najbolj občutljiv želodec. Cena \$1.00. V lekarnah.

Trinerjev Liniment
vam prinese v hišo pravo družinsko zdravilo. Je nepreskoljiv za revmatizem in nevralgijo, je izvršen pri ponesrečenju, za zvijenje, otekline, okorel' vrat, itd. Je jako poživljajoč za utrujene mišice po težkem delu ali dolgi hoji. Cena 25 in 50c v lekarnah, po pošti 35 in 60c.

Trinerjev Cough Sedative
je najbolj zanesljivo zdravilo zoper prehlade in kašelj, hripavost, vnetje sapnika, nadohu, itd. Cena ista kakor za liniment. Trinerjeva zdravila so dobila najvišje mogoče nagrade na mnogih mednarodnih razstavah. Zadnje nagrade: Zalta kolajna—San Francisco, 1915, Grand Prix—Panama, 1916.
JOS. TRINER
kemik izdelovalec,
1333-1339 So. Ashland Ave. Chicago, Ill.